PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA

Leto IV - Cena 15 lir - 10 jugolir - 2.50 din. TRST sobota 25. septembra 1948 Spedizione in abbon. postale Poštnina plačana v gotovini Štev. 1008

NE BOMO ODSTOPILI OD SVOJIH PRAVIC!

Tretji dan kulturnega škandala z vpisovanjem slovenskih otrok na ulici

Slovenska osnovna šola v ulici Sv. Frančiška je še vedno zaprta. Pristojne oblasti, ki so za to odgovorne, niso še smatrale za potrebno, da bi odstranile z vrat ključavnico ter da bi nudile slovenskim učiteljem primeren prostor v šoli, da bi lahko mirno vpisovali slovenske otroke v osnovno šolo. Zavedni slovenski učitelji, ki so v najhujših dneh stali ob strani slovenskemu ljudstvu, ga tudi danes niso zapustili, marveč z vso odločnostjo branijo slovensko šolo in pravice Slovencev.

VPISOVANJE V SLOVENSKO OSNOVNO SOLO SE ŽE TRETJI DAN VRSI NA ULICI IN SE BO VRSILO VSE DOTLEJ, DOKLER NE BODO OBLASTI DALE ZA TO PRIMERNIH PROSTOROV PRAV V ZGRADBI SAME SOLE V ULICI SV. FRANCISKA.

Kakšno je to vpisovanje, nam nazorno prikazuje pričujoča slika, posneta včeraj na licu mesta.

Tudi včeraj so bila vrata slovenske šole v ul. sv. Frančiška zaklenjena in vpisovanje se je nadaljevalo na cesti

23. t. m., kot smo že poročali, je odšla k polkovniku Marshallu delegacija staršev šolaobveznih otrok z namenom, da bi protestirala proti samovoljnim ukrepom raznih italijanskih šovinistov, ki jim ni do tega, da bi se vršil v središču mesta slovenski pouk. Gospod polkovnik Marshall seveda ni smatral za potrebno, da bi sprejel to delegacijo. Ko se je včeraj zjutraj navsezgodaj ponovno zglasila pri polkovniku Marshallu delegacija staršev iz ulice Sv. Frančiška, je gospod polkovnik ponovno ni hotel sprejeti, marveč jo je napotil k dr. Ježu, predstojniku za slovensko šolstvo, naj sam z njo uredi.

Polkovnik Marshall je baje dr. Ježu zagotovil, da bo šola ostala v ulici Sv. Frančiška, vpisovanje pa naj se vrši pri Sv. Jakobu v osnovni šoli, ker šola v ulici Sv. Frančiška nima primerne pisarne. Iz vsega razgovora in iz izjav dr. Ježa je lahko delegacija prišla do zaključkov, da dr. Jež v tem pogledu nima pravice odločati, kar je tudi sam izjavil, ker spada primer ravnateljice šole «Stuparich» v območje italijanskega predstojnika. Obenem je dr. Jež svetoval med drugim delegaciji staršev, da ako želi to storiti, naj javi ta primer policiji, ker je ravnateljica šole «Stuparich» Pavla Košuta (italianissima) s tem zagrešila kriminalno dejanje.

Pri polk. Marshallu se je zglasila tudi delegacija, ki so jo sestavljali odv. Pogassi, prof. Ferlan in Riko Malalan in ki je pri vojaških oblasteh protestirala glede vprašanja slovenske šole v ulici Sv. Frančiška. Obenem je ta delegacija protestirala proti gnusni kampanji, ki jo vodijo šovinistični časopisi proti slovenskim šolam v Trstu. Polkovnik Marshall je delegaciji izjavil, da gre pri tem za neko napako didaktičnega ravnatelja slovenske šole iz Sv Jakoba in da bi se vsi slovenski otroci, ki nameravajo obiskovati osnovno šolo v ul. Sv. Frančiška, morali vpisati v ul. Delle Scuole nuove pri didaktičnem ravnateljstvu za slovenske šole.

Na eni strani je torej polk. Marshall, načelnik šolskega odseka pri vojaški upravi, odbil slovensko delegacijo, ki je prišla k njemu protestirat zaradi samovoljnega postopanja ravnateljice Košute, ter jih napotil k dr. Ježu, ki nima pravice o tej stvari odločati. Na drugi strani, pa je isti g. polkovnik izjavil italijanski delegaciji, da gre za «neljubo napako» in da bi se morali slovenski otroci vpisovati na drugi slovenski šoli, ker je osnovna šola v ul. Sv. Frančiška le podružnica slovenske šentjakobske šole.

Zdi se nam, da je namen ljudi okoli vojaške uprave begati slovenske starše, ki so hoteli vpisati svoje otroke v slovenske šole. Iz vsega navedenega pa je na drugi strani tudi jasno razvidno, da so šolske oblasti računale tudi z zamudo pri vpisovanju. Na noben način pa pristojne oblasti ne morejo zagovarjati trditve, da se v ulici Sv. Frančiška ne more vršiti vpisovanje samo zato, ker ni na razpolago primernih prostorov. Najboljši dokaz za to je dejstvo, da so slovenski učitelji vpisovali slovenske otroke kar na ulici pred zaklenjenimi šolskimi vrati, kar je zbudilo ogorčenje ne le vsega slovenskega ljudstva, marveč tudi poštenih Italijanov, ki so hodili tam mimo. Naravnost smešno izzveni takšen izgovor, ko vendar vsakdo lahko ve, da bi se bila v šolskem poslopju lahko našla primerna učilnica, kjer bi se vršilo vpisovanje.

Od šolskih oblasti pri vojaški upravi zahtevamo, da pred vso javnostjo pove, zakaj je prišlo do takega samovoljnega postopanja italijanske šovinistke. Obenem pa hoče slovenska javnost zvedeti tudi to, kaj je v tem primeru šolska oblast ukrenila, ker bomo sicer smatrali, da je šolska oblast soodgovorna za postopanje Košutove, ter zahtevamo, da se čim prej uvede proti njej disciplinski postopek.

Vse slovenske starše pa pozivamo, da gredo preko takih bednih mahinacij ter še vnaprej vpisujejo svoje otroke v slovensko šolo. Zavedati se namreč moramo, da bomo imeli le toliko pravic, kolikor si jih bomo sami izbojevali.

Jutri ob 9

sestanek kolonov in polovinarjev

v ulici Imbriani 5. na sedežu kmetijskega sindikata E S

Učiteljstvu slovenskih tržaških šol!

Sovražnikova roka se je letos z nebrzdano silo zagrizla v srce našega naroda. V svoji brezprimerni nenasitnosti išče žrtev med našimi najmlajšimi, med našo šoloobvezno deco z namenom, da zruši steber obstoja Slovencev na tej zemlji, prepojeni s potom naših dedov, pradedov, s krvjo borcev za njeno svobodo.

Italijanski šovinizem potom «Lege nazionale» je neumorno na delu, da zvabi slovenske otroke v svoje potujčevalnice, v svoj raznarodovalni tabor. Njegovo nasilje ne zaostaja v ničemer za načinom, ki ga je uvajal fašizem ob svojem rojstvu na tej zemlji.

V tem za nas težkem času, ki je preizkušnja naših moči, naše zrelosti, vrzimo se na delo vsi slovenski učitelji brez izjeme in rešujmo, kar je našega, rešujmo up in nado naše bodočnosti. Z zavestno prepričevalnostjo rešujmo slovenskega otroka iz grabežljivih tujčevih rok in ga napotimo v slovensko šolo. Pot naj nas pelje v sleherni dom zapeljanih slovenskih staršev. To je naša naloga teh dni, to je dolžnost slovenskega učitelja, ki mora na branik, ko ga v sili kliče narod.

Trst, 24. septembra 1948.

Slovenska učiteljica

OB ŠOVINISTIČNI IN JEZUITSKI GONJI PROTI SLOVENSKIM ŠOLAM V TRSTU

Še o izkustvih preteklosti

3

Med podobne «znanstvene» trditve spada tudi ona o favorizíranju Slovencev s strani avstrijskih oblasti pri nameščanju v državne službe. Pri tej trditvi moramo ugotoviti, da je bilo edinole na podrejenih položajih več Slovencev kot Italijanov v državnih službah. To okolnost pa ni pripisovati nobenemu favorizíranju Slovencev, marveč edinole okolnosti, da se Italijani niso potegovali za ta mesta iz sledečih razlogov:

1. Italijansko mladino so po veliki večini absorbirale najvažnejše gospodarske panoge, ki so bile notorno v rokah italijanskih kapitalistov, ki so zaradi svoje šovinistične mentalitete nastavljali v svojih podjetjih skoraj izključno samo Italijane.

2. Ostalo italijansko delovno moč je z lahkoto zaposlil upravni aparat mestne občine, italijanske šole in druge zasebne in javne ustanove, ki so bile v italijanskih rokah. Ruggero Fauro piše o tem: «Razume se, da so vsi uradniki in delavci tržaške mestne občine Italijani, in to pomeni, zagotovljen kruh za nekaj tisoč Italijanov.

3. Italijane je odbijalo od državne službe dejstvo, da so bili prejemki tu mnogo nižji kot v zasebni ali občinski službi in pa bojazen pred namestitvijo izven Trsta.

4. V državni službi je bilo potrebno poznanje vsaj dveh, če ne treh jezikov, (nemščine, italijanščine in slovenščine), ker so kot sprevodniki, davkarji, pismonoše itd.., prihajali v dotik z ljudmi vseh treh narodnosti. Slovenci so večinoma obvladali vse tri jezike ali pa so se jih v kratkem naučili, dočim je večina Italijanov obvladala le svojo materinščino, ki jim je v občinski službi, kjer ni bila priznana dvojezičnost, ter v gospodarskih podjetjih, zadostovala italijanščina.

Prav tako tendenciozna je trditev importiranja družin slovenskih železničarjev in pristaniških delavcev ter njihovo umetno naseljevanje v mestnih predelih kot na primer pri Sv. Vidu. Kot so železniške uprave menda vsega sveta, tako je tudi avstrijska gradila za svoje uslužbence posebne stanovanjske hiše, da bi jim omogočila vestno izpolnjevanje službe. Pri dodeljevanju stanovanj seveda ni delala razlike med enimi in drugimi, temveč so dobili stanovanja vsi potrebni. Nasprotno pa je res, da je tržaška občina od 1900 dalje investirala velike vsote za gradnjo stanovanjskih blokov, predvsem v mestnih četrtih, ki so začele dobivati slovensko lice. Do prve vojne je zgradila povprečno po 300 stanovanj letno, kjer so dobivali stanovanja predvsem Furlani, Italijani iz Istre, Južne Tirolske in iz kraljevine, katerih doseljevanje se je umetno pospeševalo, zlasti v zadnjih dveh desetletjih pred prvo svetovno vojno. Tako je bilo v Trstu 1913. leta že okrog 40 tisoč Italijanov iz kraljevine.

Najgorostasnejša pa je trditev «Giornale di Trieste», da se je velika večina Slovencev sprijaznila sodelovala z italijansko vlado, čemur naj bi bil dokaz, da je štirideset slovenskih županov 3. julija 1921. «lojalno» slavilo priključitev Primorja k Italiji. Štirideset županov je takrat v resnici prišlo v Postojno ne zato, da bi izjavilo svoje veselje nad priključitvijo, temveč da bi se kraljici Jeleni — Črnogorski potožili nad krivicami in zapostavljanjem slovenskega življa. Kraljičino spremstvo je sicer hotelo odriniti slovenske župane, da se ne bi mogli razgovarjati v svojem jeziku s kraljico, ki je bila slovanske krvi, a vendar so uspeli dobiti vsaj njeno znano platonično obljubo: «Slovenci, bit če bolje», iz katere so napravili Slovenci krilatico — Slovenci pit če olje, in katera se je na žalost le preveč dobesedno uresničila.

Navezanost Slovencev na Italijo pa dokazuje najbolje vsa nadaljnja zgodovina in žalostni spomini primorskih Slovencev. Najboljši odgovor na vso «priljubljenost» Italije pa so dali primorski Slovenci in Hrvati 8. septembra 1943, ko so pognali s svoje zemlje vse «kulturonosce», ki jih je fašizem naselil v Slovenskem Primorju in Istri, da bi zatirali in raznarodovali avtohtono ljudstvo.

Odveč se mi zdi tudi vse farisejstvo «Giornale», ko na eni strani trdi, da priznava Slovencem njihove pravice, a v isti sapi kaže ves svoj srd do Slovencev ter jim odreka celo osnovne pravice, kot je pravica do šolanja v materinščini.

Zahtevamo slovensko šolo, ker smo enakopraven narod!

Obsojanje Sforzove politike v italijanski zbornici

RIM, 24. — Na današnji seji poslanske zbornice sta poslanca komunista Berti in Giolitti predložila vprašanje ministru Sforzi o propadu njegove zunanje politike glede vprašanja kolonij. Berti je poudaril, da je bila sovjetska teza najbolj ugodna Italiji, ker je predvidevala za Eritrejo in Libijo italijansko zaupno upravo. Tega predloga ni Velika Britanija sprejela. Berti je dalje izjavil, da je grof Sforza, namesto da bi načel vprašanje kolonij, rajši odvrnil pozornost italijanske javnosti od vprašanja kolonij na vprašanje Trsta.

Govoril je nato Nenni, ki je napadal zunanjega ministra Sforzo zaradi njegove politike, posebno glede kolonij, mornarice in carinske zveze s Francijo.

Glede vprašanja državnih nameščencev bo CGIL v torek sprožila diskusijo glede interpelacije Di Vittoria.

Včeraj so v Rimu stavkali občinski uslužbenci, ker jim grozijo z odpusti. V ponedeljek bodo za 24 ur stavkali nameščenci podjetij, ki imajo v najemu dela železnic.

Lordi zagovarjajo oborožitev

LONDON, 24. — Danes se je pričela v lordski zbornici debata o zunanji politiki. Vodja konservativcev Salisbury je imel hujskajški govor, v katerem je pozival vlado, da nadaljuje s sedanjo politiko, oziroma da jo še poostri. Ko je govoril o situaciji v Evropi, je dejal, da mora vlada izvajati zopetno oborožitev tudi za ceno žrtev. Če bo vlada pogumna in odločna, je rekel Salisbury, se bodo sedanji oblaki razpršili in pričela se bo doba miru za ves svet. Tudi lord Samuel, liberalec, je zagovarjal «preventivno oborožitev».

Lord Vansittart se je z besedami novofašistov zaletel v Sovjetsko zvezo ter dejal, da se mora angleška diplomacija izkazati možato, vlada pa mora skrbeti za krepko «protipropagando».

Še bolj značilna pa je izjava lorda kanclerja Yowitta, ki je dejal: «Naj bo vojna še tako huda stvar, so druge še hujše.» Potem je nadaljeval: «Če se umaknemo iz Berlina, kaj se bo zgodilo z dvema in pol milijona Nemcev?»

Ameriška vlada je ponovno dala čutiti svoje gospostvo nad Veliko Britanijo in nad Francijo, ko je obema zapovedala, da prenehata z demontiranjem nemške industrije.

Zasedanje glavne skupščine OZN

RAZPOKA V ZAHODNEM BLOKU

Francija in Belgija poudarjata potrebo, v nasprotju s tezo ZDA, da je treba spoštovati priporočila Varnostnega sveta glede sprejema novih članov v OZN - Govori posameznih delegatov - Sovjetski delegat se je znova odločno uprl vpisu na dnevni red vprašanja Grčije in poročila Balkanske komisije

PARIZ, 24. — Današnja seja glavne skupščine OZN se je začela ob 10.45. Prvi je govoril delegat Burme, ki je bila pred kratkim sprejeta med Združene narode. Predlagal je, naj skupščina sprejme resolucijo, ki naj potrdi namene ustanovne listine in v kateri naj vsi člani OZN potrdijo, da odkrito želijo mir.

Govoril je nato kitajski zunanji minister Wang Ching Wei. Govoril je o Koreji, Indoneziji in o delu gospodarske komisije za Azijo in Daljni vzhod. Glede Koreje je zatrjeval, da so volitve v južnem delu dale možnost Korejcem, da svobodno izrazijo svojo voljo. Pripomnil je, da je Kitajska vlada mnenja, da bi bilo trebą «de facto» priznati začasno vlado.

Glede Indonezije dejal, da je Združenim narodom uspelo ustaviti vojno in pripraviti pot za morebitni dogovor med Nizozemsko in Indonezijsko republiko. Izrekel se je za to, da ostanejo tam tuje čete, ki «naj preprečijo incidente» med nacionalisti in Holandci.

Dalje je kitajski delegat poudaril potrebo večjega gospodarskega sodelovanja na Daljnem vzhodu in dejal, da je Kitajska pripravljena sodelovati «kljub sedanjim notranjim razmeram».

Nato je napadel pravico veta in dejal, da se ta «nepravilno uporablja». Zato je mnenja, da je treba njegovo uporabo omejiti. Končno je dejal, da je potrebno mednarodno sodelovanje, treba pa je «najti srednjo rešitev, ki naj se ne isto veti ne s komunizmom, ne s kapitalizmom».

Za njim je govoril južnoafriški delegat, ki se je uprl vpisu na dnevni red vprašanja postopanja z Indijci v Južni Afriki. Zatrjeval je, da bi kakršen koli sklep v tem oziru lahko škodoval dvostranskim razgovorom, ki da je njegova vlada pripravljena začeti z indijsko in pakistansko vlado.

Nato je govoril danski delegat Rasmussen, ki je dejal, da sta za Dansko važni vprašanje gospodarske obnove zahodne Evrope in vprašanje beguncev. Pohvalil je nato Marshallov načrt in pripomnil, da je danska vlada pripravljena preučiti tudi druge načrte o gospodarskem sodelovanju. Poudaril je nato potrebo trgovinske izmenjave med vzhodno in zahodno Evropo. Izrazil je nato mnenje, da so bili razgovori v Havani in Ženevi glede ustanovitve mednarodnega trgovinskega organizma «izredno plodoviti».

Glede beguncev je dejal, da je sedaj na Danskem nad 200.000 nemških beguncev in 24.000 tujcev, ki so veliko breme za državo. Ugotovil je povečanje nemškega prebivalstva v nemških pokrajinah, ki mejijo na Dansko, in izrazil bojazen, da bi to znalo v bodočnosti ustvariti primeren teren za ekspanzionistično propagando in politiko Nemčije, kar bi predstavljalo ogrožanje varnosti danske meje.

Sledil je govor turškega zunanjega ministra Sadaka, ki je dejal, da bi morala tretja skupščina znova preučiti delovanje organizacije, da se ugotovi, ali je OZN nezmožna vršiti svojo težko nalogo zaradi izvirne napake ali pa zaradi zgrešenega dela. Izrekel se je proti vetu in za idejo evropskega parlamenta.

Končno je urugvajski delegat Amand Ugon zahteval, naj se oblast mednarodnega sodišča razširi.

Popoldanska seja se je začela ob 14.15. Prvi je govoril sovjetski delegat Malik, ki je znova ugovarjal vpisu na dnevni red raznih točk, kakor n. pr. sprejem v OZN onih držav, glede katerih se je uporabil veto v Varnostnem svetu. Zahteval je ponovno, naj se vprašanje «ogrožanja, politične neodvisnosti in nedotakljivosti Grčije briše z dnevnega reda in tako tudi poročilo komisije za Balkan, ki je Sovjetska zveza in države ljudske demokracije niso priznale, ker je le orodje imperialistov v Grčiji. Poudaril je nato, da delo te komisije ni v ničemer izboljšalo odnosov Grčije z njenimi sosedi. Komisija ni prenehala izrekati fantastičnih obtožb proti severnim sosedom Grčije z namenom, da odvrne pozornost sveta od pravih groženj proti neodvisnosti te države.

Uprl se je tudi temu, da bi skupščina preučila poročilo komisije za Korejo ter delo začasne komisije (mala skupščina).

Govoril je nato belgijski delegat Spaak, ki je v zvezi z argentinskim predlogom izjavil, da je vedno naklonjen sprejemu Italije med Združene narode in da je proti pravici veta, toda ker že obstaja, mora glavna skupščina spoštovati pravilnik, ki ga argentinski predlog krši.

Francoski predstavnik Rene Mayer je izjavil, da smatra, da ni mogoče drugače nego spoštovati priporočila Varnostnega sveta glede sprejema novih članov med Združene narode. Izrazil je željo, da Italija postane članica Združenih narodov, in mnenje, da umik argentinskega predloga ne bo preprečil, da se vprašanje sprejema novih članov razpravlja pred skupščino.

Skupščina je z 29 glasovi proti 16 sklenila, da ohrani na dnevnem redu argentinski predlog, ki pravi, da bodo preučili one kandidature, ki so v Varnostnem svetu prejele 7 glasov, a so bile odbite zaradi veta.

Francija je volila s Sovjetsko zvezo proti ohranitvi te točke na dnevnem redu. Ameriška delegacija pa je volila za argentinski predlog.

Nato je skupščina potrdila vpis na dnevni red vprašanje Grčije in Koreje ter poročil začasne komisije. Prihodnja seja bo jutri ob 10.30.

V krogih Združenih narodov so mnenja, da se bo splošna debata zaključila v torek ali sredo.

S tremi glasovi večine se vzdržuje francoska vlada

Splošna dvourna stavka je potekla v redu. Pozivu sindikatov se je delavstvo odzvalo s preko 90% udeležbo

PARIZ, 24. — Po precej dolgi diskusiji je francoski parlament s 302 proti 276 glasovom sklenil, da se razpravlja o edinem členu zakonskega načrta, ki zahteva odložitev kantonalnih volitev na marec 1949. Takoj nato se je pričela debata o omenjenem zakonskem načrtu. Zakon sam je bil sprejet s 304 proti 279 glasovom.

S 15 proti 14 glasovom je komisija za notranje zadeve republiškega sveta odbila tekst, ki ga je to noč sestavil parlament in ki bi naj določil, da se kantonalne volitve v marcu izvrše po večinskem glasovanju. Proti so glasovali komunisti, radikali, člani demokratične unije, odporniški socialisti, republikanci svobode in neodvisni. Za načrt pa so glasovali socialisti in člani MRP.

Razprava v republiškem svetu, ki se je pričela pred 48 urami in ki je imela za predmet načrt finančne obnove, se je končala tako, da je vlada dobila 3 glasove večine: s 137 proti 134 glasovom je bila odobrena nova Queuillova politika.

Odložitev kantonalnih volitev na marec 1949 tvori glavno snov članko vv današnjem časopisju. Tako vidi «Humanite» v tem ponoven dokaz strahu pred splošnim glasovanjem. Glede na 15% povišanje mezd, ki ga je sklenila vlada, pa pravi «Franc Tireur», da je vlada v istem času sprejela več odlokov, ki morajo nujno povečati stroške življenja. Po povišanju raznie tarif se je podražil metro, železnice pa so povišale za 60% svoje tarife v predmestjih.

Urad splošne zveze dela, ki je prejel obvestilo o vladni odločitvi za povišanje mezd za 15%, je objavil danes zvečer poročilo, v katerem zatrjuje, da so se življenjski stroški od 1. decembra 1947 do 21. septembra 1948 povečali za 36%. To povišanje je dvignilo življenjski minimum na 14.300 frankov. Potrebno je torej povišanje za 3.800 frankov, da se zopet vzpostavi nabavna zmožnost mezd kot jo je zagotovila vlada v času stavk v decembru 1947.

Predsednik republike Vincent Auriol je priredil danes zvečer v Elizejski palači večerjo v počastitev šefov 58 delegacij, ki se udeležujejo generalne skupščine OZN. Večerje se bodo udeležili tudi glavni tajnik OZN Trygve Lie, predsednik vlade Queuille in ostali ministri.

Dveurna stavka, ki so jo proglasile štiri najmočnejše sindikalne organizacije, je bila praktično splošna stavka po vsej državi. Ponekod so šli še dlje in raztegnili stavko na 24 ur. Agencija France Presse poroča, da je stavka prevozniškega delavstva onemogočila natančnejšo ocenitev, koliko odstotna je bila udeležba stavke, ker se itak marsikdo ni mogel peljati na svoje delovno mesto (stavka transportnih delavcev je namreč trajala 24 ur). Nekateri sindikati so že objavili število odstotkov stavkajočega delavstva. Gradbeni delavci so stavkali stoodstotno, uradniki 95%, kovinarji 93%, železničarji 97%, pošta, telegraf in telefon 90%. Tiskarji so ustavili delo za četrt ure. Ni znano, da bi bilo prišlo do kakega incidenta. Z nočjo je Pariz dobil svoj običajni videz.

Markosova spomenica skupščini Združenih narodov

Grška demokratična vlada zahteva, da skupščina zasliši njene predstavnike in predstavnike demokratične vojske - Izjave polkovnika Shepparda o položaju v Grčiji

ATENE, 24. — Radio Svobodna Grčija poroča o spomenici, ki jo je grška demokratična vlada predložila glavni skupščini OZN, s katero zahteva, da skupščina zasliši predstavnike grške demokratične vlade in demokratične vojske, ko bo razpravljala o grškem vprašanju, ki je na dnevnem redu. Demokratična vlada poudarja, da imajo Združeni narodi dolžnost poslušati predstavnike grške demokratične vlade in vojske, ker je izkustvo pokazalo, da je bila posledica vseh sklepov, ki so bili sprejeti v njihovi odsotnosti, poslabšanje položaja v Grčiji, kar je povzročilo nadaljnje prelivanje krvi.

Položaj v Grčiji je ustvaril nevarnost za svetovni mir. Monarhofašisti in vojni hujskači, ki upajo na novo vojno, so spremenili grško vprašanje v vprašanje svetovnega miru.

Dokazali smo, da je naše gibanje tako globoko vkoreninjeno v ljudstvu, da je nemogoče razbiti našo demokratično vojsko. Velika bitka na gori Gramos je nudila tako vidne dokaze, da samo slepci lahko verujejo v borbenega duha vladnih čet.

Zahtevamo od predstavnikov Združenih narodov, da v naši odsotnosti ne sprejmejo nobene rešitve na podlagi dokumentov, ki jim jih bodo predložili tisti, ki so odgovorni za grško tragedijo, in njihovi zaščitniki, med katerimi je na žalost tudi famozna balkanska komisija.

ČTK poroča, da je polkovnik Sheppard, ki je med vojno služil v britanski vojski in nato v Grčiji z UNRRO ter nato z britansko gospodarsko komisijo v Grčiji, sedaj na delu, da pomaga otrokom, ki so žrtev vojne v Grčiji.

Na tiskovni konferenci v Pragi je izjavil, da se vsa gospodarska in politična dejavnost v Grčiji, vštevši izvoz in uvoz, industrijo tobaka, premokovnike, rudnike mangana, srebra in svinca, upravlja v interesu delničarjev ZDA in ne v interesu Grčije. Posledica tega je, da je 28 odst. prebivalstva brezposelnega, cene so se zvišale za 340 odst. mezde pa so se zvišale samo za 210 odst. Štirideset tisoč ljudi je v zaporih, drug sto tisoč pa je v izgnanstvu.

Glede vprašanja miru v Grčiji je polk. Sheppard izjavil, da je general Markos že dvakrat ponudil atenski vladi začetek pogajanj za mir toda brez uspeha. Pripomnil je, da bi bile Velika Britanija in ZDA, če bi res hotele mirno rešitev grškega vprašanja ,lahko upoštevale ponudbo generala Markosa. General Markos je tudi napravil vse napore, da doseže, da bi njegovi delegati lahko obrazložili položaj pred Združenimi narodi, čeprav je izrazil upravičen dvom o uspehu te pobude.

Polkovnik Sheppard je končno dejal, da je morala Markosovih čet bolj visoka kakor kdaj koli, dočim je morala atenskih vojakov zelo padla in to je tudi eden od vzrokov, zaradi katerih ne morejo monarhistične sile nikoli upati, da potolčejo Markosovo vojsko. Možnost miru obstaja v sestavi res demokratične vlade, v kateri naj ima komunistična partija najvažnejšo vlogo, je pripomnil polk. Sheppard.

Pariški list «Humanité» objavlja članek Marcela Cachina, v katerem priporoča, naj skupščina Združenih narodov povabi Markosa, da obrazloži položaj. Cachin pravi med drugim: Caldaris bo zaslišan v palači Chaillot. Pravično, potrebno in človeško bi bilo, da se povabi tudi Markos, predsednik začasne vlade svobodne Grčije, da lahko brani svojo sveto stvar pred vsem svetom.

Italijanski sindikalisti v Varšavi

VARŠAVA, 24. — Na vabilo centralnega komiteta poljskih sindikatov je danes prišla v Varšavo italijanska sindikalna delegacija, ki bo ostala na Poljskem okoli 10 dni in si ogledala nekatera poljska mesta.

Stalin, Dimitrov Gottwald in Pauker na Krimu?

BUKARESTA, (AFP) — V dobro informiranih krogih v Bukarešti potrjujejo, da so se na Krimu sestali generalisim Stalin, predsednik češkoslovaške republike Gottwald, romunski zunanji minister Ana Pauker in bolgarski vladni predsednik Dimitrov.

Zarota proti Peronu

BUENOS AIRES, 24. — Policija je odkrila zaroto proti argentinskemu predsedniku Peronu in njegovi soprogi.

Danes je predsedstvo republike izdalo odlok, ki določa za 5. decembra t. l. volitve za senatorje v Buenos Airesu in za poslance v vsej državi.

Bedell-Smith v Ameriki

WASHINGTON, 24. — Danes je z letalom prispel iz Pariza v Washington gen. Bedell Smith, ameriški veleposlanik v Moskvi. Takoj je odšel v zunanje ministrstvo, kjer se je sestal z Marshallovim namestnikom Lovettom.

Glasnik državnega tajništva je zanikal vesti, ki jih je objavil ameriški tisk, po katerih bi naj državno tajništvo pripravljalo seznam 37 oseb, poročevalcev in članov osebja OZN, katerih bivanje v ZDA bi se smatralo kot «nevarnost za državno varnost». Glasnik je dejal, da je komisija, ki jo je imenoval državni tajnik za preiskavo o obtožbah proti nekaterim članom osebja OZN, dognala, da so te obtožbe neosnovane, in da državnemu tajništvu «ni znan noben primer, ko bi osebe, ki pripadajo OZN v New Yorku, predstavljale nevarnost za ZDA».

Po razgovoru namestnika zunanjega ministra Lovetta z britanskim veleposlanikom Oliverom Frankom, ki je trajal skoraj eno uro, je temu Lovett izročil neko sporočilo za angleško vlado. Frank je izjavil časnikarskim poročevalcem, da obravnava poročilo neko «popolnoma novo zadevo», toda odklonil je, da bi povedal, kaj je vsebina tega poročila, ki obsega več tipkanih strani.

Podlaga za kulturni razvoj naroda je osnovna šola v materinem jeziku!

Pobegi v Jugoslavijo romunskih, albanskih, bolgarskih, madžarskih državljanov

BEOGRAD, 24. — Jugoslovansko notranje ministrstvo je objavilo poročilo o pobegih romunskih, albanskih, bolgarskih in madžarskih državljanov v Jugoslavijo.

Poročilo pravi: Pobegi državljanov omenjenih držav v Jugoslavijo so se začeli pred tremi meseci in še trajajo. Dočim nekateri od teh, ki so po večini člani komunističnih partij omenjenih držav, zapuščajo svojo državo iz političnih razlogov, delajo drugi to zaradi slabih gospodarskih razmer, to je zaradi brezposelnosti in zaradi nezadostnih mezd.

Pristojne organizacije so nudile zavetišče vsem, ki so morali iz političnih ali gospodarskih vzrokov zapustiti svojo državo, in omogočile vsem, da najdejo delo, ki odgovarja njihovemu poklicu in zmožnostim. Od nikogar niso zahtevali, da se politično izreče proti svoji državi in vsakdo lahko aktivno sodeluje v socialnem in kulturnem življenju naše države, če spoštuje zakone Jugoslavije.

Jugoslovansko notranje ministrstvo lahko da sledeče podatke: Iz Romunije je do sedaj zbežalo v Jugoslavijo 247 romunskih državljanov, od katerih je 64 delavcev, 12 kmetov, 24 funkcionarjev, 74 intelektualcev, 11 vojakov, 31 profesionistov, 18 študentov in drugih 9 oseb brez poklica. Iz Albanije se je v celoti rešilo 176 albanskih državljanov, in sicer 133 kmetov, 4 delavci, 4 funkcionarji, 6 intelektualcev, 12 vojakov, 14 profesionistov in 4 osebe brez poklica. Iz Bolgarije je zbežalo v Jugoslavijo 34 bolgarskih državljanov, in sicer 5 delavcev, 4 kmetje, 2 funkcionarja, 3 intelektualci. 3 vojaki, 6 profesionistov, 2 študenta in 9 oseb brez poklica. Iz Madžarske se je rešilo 33 madžarskih državljanov.

Samo majhno število teh beguncev pripada jugoslovanskim manjšinam omenjenih držav.

PRAGA, 24. — V kratkem bodo v Češkoslovaški pričeli z letalsko tovorno službo z daljnimi deželami kakor Saudsko Arabijo, Kostariko, Hongkongom, Južno Afriko, Čilejem, Siamom in Trinidadom.

Odhod zadnjih učencev iz ČSR v Jugoslavijo

PRAGA, 23. — Zadnja skupina jugoslovanskih učencev, ki so še bili v ČSR, je nocoj odpotovala v Jugoslavijo. Vlak je bil okrašen s slikami maršala Tita, Stalina in Gottwalda ter z jugoslovanskimi zastavami.

Pred odhodom so mladinci vzklikali maršalu Titu, Stalinu in Gottwaldu ter plesali partizanske in narodne plese. Skupine delavcev in ostalega prebivalstva so jih navdušeno pozdravljale.

TRŽAŠKI DNEVNIK

Ob peti obletnici udarne brigade „Srečka Kosovela“

Zgodovina brigade «Srečka Kosovela» je tesno povezana z zgodovino zatiranega primorskega ljudstva, ki se je moralo dolgo boriti za svojo nacionalno in socialno svobodo ter za priključitev k domovini Jugoslaviji.

Mnogi med nami se še spominjajo italijanskih obljub o svobodi, neodvisnosti in ne vem kaj še vse. Vsem nam pa so še bolj živo v spominu suženiski dnevi fašizma, tisti dnevi, ko je za vsako slovensko besedo pela žilovka, ali pa so padali udarci s fašističnimi puškinimi kopiti.

Fašistična drhal nas je oropala slovenskih šol in slovenske besede: materinska beseda je bila prepovedana, prepovedane pa so bile tudi vse naše kulturne in gospodarske organizacije. Vrste najboljših rodoljubov so romale v razna fašistična taborišča in celice najhujših ječ so bile prepolne nas Slovencev. Toda klub vsemu nasilju ni naše ljudstvo niti v najhujših dneh klonilo.

OF Slovenije nas je pod hrabnim vodstvom Komunistične partije vzpodbujala ter nam pokazala naše naloge: dvignili smo se v oboroženo borbo proti fašističnim tlačilcem. Kri najboljših slovenskih sinov je rosila našo zemljo vse dotlej, dokler niso naše brigade in čete pognale zadnjega fašista z naše zemlje.

9. septembra 1943 se je strnilo vse naše ljudstvo ter pokazalo vsemu svetu, da je moč ljudskih množic Slovenskega Primorja nepremagljiva, da je ta zemlja naša in da smo trdno pripravljeni boriti se za njeno svobodo in neodvisnost.

Ceprav je bil fašizem v vojni premagan, se danes še vedno šopirijo povsod fašistične zveri, ki bi nam zopet hotele vzeti to, kar smo si s krvavo borbo priborili.

V najbolj težkih časih, ko so divjale najhujše borbe, je bila ustanovljena brigada «Srečka Kosovela», katero smo tvorili borci s Krasa in iz Trsta. Že v prvih težkih borbah sovražnikom je naša brigada pokazala s svojim junaškim zadržanjem, da je kos tudi najtežji in največji nalogi, za katere izvedbo se je častno zaobljubila svojemu ljudstvu — da mu bo pomagala priboriti si svobodo.

Naš komandant je bil mladi borec — heroj tov. Iztok. Vodil nas je v najtežjih ofenzivah, ko je fašistični okupator z vso silo in besom navalil na naše ljudstvo. Kljub vsej njihovi moči so nemško fašistični banditi na svoji koži spoznali voljo ljudskih množic Slovenskega Primorja; obenem pa so tudi videli, da je naša moč nepremagljiva.

«Tovariši, naša brigada mora biti prva, ki bo vkorakala v Trst». To so bile besede našega tovariša Iztoka še takrat, ko smo bili popolnoma obkoljeni od nemških čet in ko je bil naš položaj zelo kritičen in težek. Ta zagotovitev je pomenila za nas Primorce največje upanje in tolažbo v teh težkih dneh.

Prvi naval sovražnikove ofenzive je bil za nami; ni mu ospelo, da bi uničil oborožen upor slovenskega ljudstva. Naša mlada brigada je izšla iz te ofenzive prekaljena, njena moč in hrabrost sta se večali, naše vrste so se dnevno množile z novimi prostovoljci.

Nešteti primeri hrabrosti, junaštva, nesebičnosti in predanosti delovnemu ljudstvu, ki bodo z zlatimi črtami zapisani v zgodovino narodno osvobodilne borbe, pričajo o herojskem zadržanju naše brigade. Sirom po vsej Sloveniji je bila poznana «Kosovelova brigada».

Naša brigada se je borila po vsem Primorskem: junaške podvige naših borcev so videle vse vasi od Brkinov, Krasa, Tolminskega do najzapadnejšega dela naše domovine, Slovenske Benečije.

Naša brigada je zvesta svoji prisegi in delovnemu ljudstvu častno izvršila svojo nalogo. V največih ponos in zadoščenje pa je bilo to, da je med prvimi v korakala na čelu slavnih edinic jugoslovanske armade prvega maja 1945 kot udarna brigada v Trst.

Ko proslavljamo ta veliki dan ustanovitve te najmlajše, pa vendar slavne udarne Kosovelove brigade, naj vedo vsi sovražniki, da so borci te brigade ostali zvesti starim tradicijam iz narodno osvobodilne borbe ter da bodo stali vedno trdno na braniku svobode, enakopravnosti in neodvisnosti primorskega ljudstva.

Promet v luki

23. t. m. je priplul iz Napolija ameriški parnik «Exporter» s 3800 tonami mešanega tovora. Iz Benetk je priplul italijanski parnik «Vettor Pisani» brez tovora. Še istega dne popoldne je parnik odplul v Napoli delno natovorjen z lesom. V Kandijo je odplul italijanski parnik «Maria Vittoria» s 1040 tonami mešanega tovora in z dvema potnikoma.

Slab dan za tihotapce

Včeraj je slaba predla tihotapcem na obmejnem bloku na Skofijah. Finančni oddelek civilne policije tamkajšnje posadke je včeraj zaplenil veliko količino cigaret in žganje. Nekemu moškemu iz cone B so pobrali 350 jugoslovanskih cigaret, neki ženski prav tako iz cone B pa 3,5 litrov žganja.

Tudi včeraj so civilni policisti izročili finančnemu odseku CP v Škofijah še 6000 jugoslovanskih cigaret, ki so jih zaplenili neki Stefaniji Čakovi iz Sv. Antona pri Kopru.

ANGLOAMERIŠKA VOJAŠKA UPRAVA PRIPRAVLJA VOLITVE

OBJAVLJEN JE UKAZ VU št. 345

o sestavi volivnih imenikov

V volivne imenike bodo vpisani vsi moški in ženske, ki so bili na dan 15. septembra 1947 italijanski državljani, ki bodo dopolnili 21. leto starosti na dan 31. decembra 1948 in ki so redno vpisani v register stalnega prebivalstva ene izmed občin cone

Urad za obveščanje javnosti pri okupacijski angloameriški vojaški upravi je danes objavil vest o pripravi volivnih imenikov. Hkrati je isti urad objavil ukaz št. 345, ki vsebuje predpise za sestavo volivnih imenikov.

Omenjeno vest o pripravi volivnih imenikov prinašamo spodaj v celoti, medtem ko iz ukaza št. 345 objavljamo le nekatere glavne predpise, ker je ta ukaz zelo obširen in šteje 34 členov ter obsega 39 tipkanih strani.

Opozarjamo posebej na tisti del službenega obvestila, v katerem se poudarja, da objava ukaza št. 345 ni končnoveljana in da tudi datum razpisa volitev še vedno ni odrejen.

* * *

«TRST, 24. (AIS-PIO) — Glede na zapisnik, ki ga je podpisal Svet zunanjih ministrov v New Yorku 12. decembra 1946 in s katerim zahteva čimprejšnje imenovanje guvernerja za Svobodno tržaško ozemlje, je bilo precej upravičeno pričakovati, da bo doba med tem, ko bo stopila v veljavo italijanska mirovna pogodba in med tem, ko bo guverner sprejel imenovanje, zelo kratka, če se že ravno ne bi bilo mogoče izogniti presledku.

Ko pa je postalo jasno, da bo verjetno doba poslovanja zavezniške vojaške uprave daljša, kot je bilo prej predvideno, je zavezniška vojaška uprava podrobno in pozorno preučila v koliki meri more organizirati v območju omejene oblasti, ki jo ima na podlagi prvega člena priloge št. 7 italijanske mirovne pogodbe, krajevno upravo anglo-ameriškega področja tako, da bi dala tržaškemu prebivalstvu večjo možnost samouprave in večjo upravno odgovornost.

V zvezi s tem ciljem je zavezniška vojaška uprava postopoma izdala vrsto skrbno izdelanih ukrepov, ki imajo namen sčasoma vrniti upravi področja redno demokratično ureditev.

Prvi korak tega postopka je bila odprava urada conskega komisarja dne 12. aprila 1948 in odgovarjajoča preureditev določenih oddelkov zavezniške vojaške uprave. Neposredni cilj tega ukrepa je bil, ustvariti tesnejše in pogostejše stike med krajevno upravo in zavezniško vojaško upravo.

Kot druga stopnja tega postopka je bil izdan ukaz št. 259 z dne 15. junija 1948, ki je ustanovil sedanjo obliko krajevne uprave ter je imel namen ustanoviti na širši predstavniški podlagi consko upravo in občinsko upravo.

V svojem poročilu Varnostnemu svetu za dobo od 1. aprila do 30. junija 1948, je poveljnik področja pripomnil, da ti ukrepi niso bili dokončni, temveč so bili le začetek nadaljnjega razvoja krajevne samouprave v okviru pokrajinskega in občinskega sestava, ki ga je zavezniška vojaška uprava v največji meri ohranila v začetku svoje uprave General Airey se je čutil vezanega na podlagi določb mirovne pogodbe, da zagotovi nadaljevanje tega sestava.

S tem se je postavil poveljnik področja na stališče, da mora pri svojem delovanju v glavnem upoštevati potrebe in dobrobit prebivalstva, kot bi to bila naloga guvernerja v dobi začasnega režima na Svobodnem ozemlju.

Nadaljnji korak na tej poti je bil dosežen danes z objavo ukaza 345, ki vsebuje potrebne določbe za pripravo in objavo volivnih imenikov.

Ta naloga je združena s posebnimi težavami, ker mirovna pogodba z Italijo ne predvideva volitev do ustanovitve ustavodajne skupščine za celo Svobodno ozemlje, ki pa je odvisna od prevzema guvernerjeve dolžnosti.

Treba je poudariti, da objava ukaza št. 345 in drugih omenjenih ukrepov ni končnoveljavna. Zavezniška vojaška uprava namerava, ko bo čas za to, razpisati volitve za one občinske funkcije, za katere so bile volitve v navadi.»

Kratek izvleček ukaza 345

Volivni imeniki bodo sestavljeni v vseh občinah cone.

V prvi sestavi volivnih imenikov so vpisani vsi moški in ženske, na katere se izrecno raztegne volivna pravica in ki so bili na dan 15. septembra 1947 italijanski državljani in ki so dopolnili ali bodo dopolnili do 31. dec. 1948 21. leto ter so redno vpisani v seznam stalnega prebivalstva ene izmed občin cone.

Volivne pravice ne bodo imeli duševno bolni, propadli trgovci, osebe, ki so pod policijskim nadzorstvom, osebe, ki so začasno izgubile državljanske pravice, osebe obsojene na razne kazni, osebe obsojene zaradi politične-fašistične dejavnosti, osebe, ki vodijo javne hiše in ki imajo v koncesiji igralnice.

V roku 20 dni bo vsaka občina pripravila dva abecedna seznama, enega za moške, drugega za ženske, in v tistih občinah, ki so samo delno v coni, bodo vključeni v pripravljalne sezname samo tisti, ki so pristojni v onem delu občine, ki je pod cono A.

V dvajsetih dneh po stopitvi v veljavo ukaza bodo tisti, ki imajo potrebne pogoje za vpis v volivne sezname, lahko napravili prošnjo za vpis v pristojnih občinah.

V roku 60 dni po stopitvi v veljavo ukaza pa bo občinski svet sestavil volivne imenike. V roku treh dni pa od sestave imenikov bodo imeniki objavljeni s pologom v občinskem tajništvu in na občinski deski. V roku 10 dni od objave ima vsak državljan pravico vpogleda v imenike in tozadevne dokumente.

Prav tako ima vsak državljan pravico pritožbe v roku 10 dni pri volivni komisiji glede nedostatkov imenika.

V občini Trst se ustanovi na temelju dekreta predsednika prizivnega sodišča volivna komisija, ki ji predseduje predsednik sodišča in je sestavljena iz štirih članov, katerih enega imenuje predsednik cone, tri pa pokrajinsko odposlanstvo.

Na predlog predsednika volivne komisije se ustanovijo volivne podkomisije v razmerju na vsakih 50.000 prebivalcev po ena. Dolžnost sekretarjev podkomisij izvršujejo občinski uradniki, ki jih določi župan. Volivna komisija pregleda delo občinskega sveta, briše nepravilno vpisane prebivalce, odloča o novih prošnjah za vpis. V roku 15 dni po prejemu spisov mora volivna komisija odobriti imenike. Imeniki morajo biti položeni v občinskem tajništvu za deset dni in vsak državljan ima pravico vpogleda.

Kdor je vpisan v definitivno sestavljene volivne imenike, se lahko briše samo, če je umrl, če je izgubil italijansko državljanstvo ali pa, če je izgubil volivno pravico zaradi sodnijskih ukrepov, ali pa če je menjal stalno bivališče.

Vsaka občina se deli na volivne odseke, v katerih ne sme biti več kot 800 in ne manj kot 100 vpisanih. V eni stavbi imajo lahko sedež 4 odseki, izjemoma pa največ 12.

Proti odlokom volivne komisije in njenih podkomisij ima vsak državljan pravico pritožbe na tržaško prizivno sodišče. Vsi dokumenti, ki se tičejo volivne pravice, so prosti takse. Vsa dela za sestavo volivnih imenikov nadzoruje predsednik cone po posebnih uradnikih.

Ukaz določa dalje kazni od 1000 do 20.000 lir za tiste, ki napravijo kako nepravilnost pri sestavljanju volivnih imenikov.

Člen 32 določa, da za dobo petih let ne morejo imeti volivne pravice člani italijanske vlade za časa fašizma od 5. januarja 1925. dalje. Prav tako senatorji, člani nacionalnega sveta fašistične stranke, člani posebnega sodišča, visoki funkcionarji fašistične stranke do čina federalnega tajnika, generali fašistične milicije z izjemo tistih, ki so bili v specialni službi, oficirji GNR, črnih brigad, avtonomnih legij, posebnih odredov policije, šefi pokrajin in kvestorji, ki jih je imenovala socialna fašistična republika, in končno tisti, ki so bili zaradi svoje fašistične dejavnosti izključeni iz profesionalnih seznamov.

Stroške za prvo sestavo volivnih imenikov nosi VU. Ukaz bo stopil v veljavo z dnem objave v službenem listu.

Kdo koga raznaroduje?

Za danes samo primer iz Barkovelj

V zvezi z članki, ki so bili objavljeni v «Giornale di Trieste», iz katerih veje zagriženo sovraštvo proti kulturnemu izživljanju Slovencev ter zlasti proti slovenskim šolam, smo se pozanimali v Barkovljah, kako je v resnici s «fabriciranjem» slovenskih otrok, ki jih baje dobivajo na ta način, kot trdi «Giornale di Trieste», da vpisujejo italijanski starši pod pritiskom svoje otroke v slovenske šole. Res pa je nasprotno. Ne samo v Barkovljah, marveč v vseh slovenskih predelih Trsta in v samem središču mesta pošiljajo še vedno slovenski starši iz različnih razlogov svoje otroke v italijanske šole. Velikokrat smo že dokazali, da Slovenci nikdar nismo imeli in nimamo namena, da bi kogar koli raznarodovali, ker nikdar nismo bili v svoji zgodovini okupatorji tujega naroda. Zgodovina slovenskega naroda to najbolje dokazuje.

Na podlagi dobljene statistike smo ugotovili, da obiskuje v Barkovljah 10% vseh slovenskih otrok še vedno italijansko osnovno šolo. Poleg tega zahaja še 8 dijakov čisto slovenskih staršev in 1 dijak iz mešanega zakona v italijansko srednjo šolo v Trstu. Da te naše trditve lahko podkrepimo z dejstvi, bomo navedli seznam popolnoma slovenskih otrok, ki obiskujejo italijansko osnovno šolo v Barkovljah:

1. Starc Jurij, Panzera 36;
2. Tinta Bruno, Perarolo 51;
3. Ferluga Loredana, Panzera 36;
4. Pertot Lucijan, Panzera 8;
5. Pertot Lida, Bovedo 39;
6. Pertot Laura, Panzera 15;
7. Starc Franko, Perarolo 41;
8. Sosič Mariza, Proseška 195;
9. Mlač Konceta, Proseška 158;
10. Rožanc Ivan, Bovedo 104;
11. Rožanc Aleksander, Bovedo 104.
12. Kosovel Gvido, Lavaretto;
13. Žnidaršič Luciana, Str. d. Friuli.

To je samo ena statistika, ki pa še ni popolna. Podobne statistike bomo še objavili tudi iz drugih tržaških šolskih okolišev ter s tem dokazali nesramno laž, ki jo je drznil v svoji šovinistični in jezuitski hinavščini trditi «Giornale di Trieste».

Namesto 350 tisoč lir je bila samo še aktovka

Triano Umberto, kurjač na državnih železnicah, je včeraj zjutraj šel na delo. Med potjo je v bližini železniške postaje pri Sv. Andreju našel na tleh aktovko, v kateri so bile hranilniške knjižice, različne izkaznice, ključi in nekaj drugih predmetov. Pozneje so ugotovili, da je aktovka z vsemi predmeti last 25-letne gospe Adalgize Pezzolato iz ulice Murat 8, katero so 21. t. m. oropali neznanci.

Tedaj, 21. t. m., se je Pezzolatova vračala domov ob mraku nekako ob 19.40. Prav ko je stopila iz filobusa, ki se je ustavil pred njenim stanovanjem, v vežo, je skočil nanjo nek mladenič visoke rasti. Ta ji je iztrkal z rok ročno torbico in nato izginil v divjem begu. V torbici je bilo 350 tisoč lir, pokojninska knjižica, osebna izkaznica in nekaj ostalih predmetov. Takoj ko ji je bila torbica iztrgana iz rok, je Pezzolatova začela klicati na pomoč. Nekaj oseb, ki je bilo tej v bližini, je dejansko naglo steklo za roparjem, ki je dirjal proti sprehajališču sv. Andreja. Skoro gotovo pa je, da so bile te osebe, ki so se spustile v tek le navadni tolovaji, ki so imeli to nalogo, da zmešajo sled za roparjem. Dejansko se od teh zasledovalcev ni nihče več pokazal pred oči okradene mlade žene.

ŠTUDIJ 8-MESEČNEGA DELOVNEGA NAČRTA ZA TRŽAŠKA PROSV. DRUŠTVA

SHPZ vabi zastopnike prosvetnih društev iz Trsta, da se gotovo udeleže konference, ki bo v nedeljo 26. septembra ob 9 dopoldne v Largo Panfili 1-III.

Tatovi na delu

Zopet imamo opravka s tatovi, čeprav ne s takšnimi kot so bili oni, ki so olupili mlado gospo Pezzolatovo za 350 tisoč lir. Vendar je vsota 50 tisoč lir, za katero so olajšali Klunovo Marijo iz ulice XX. septembra, še vedno čedna vsota. Klunova je namreč javila tatvino policiji. V njeno stanovanje so prišli strokovnjaki z že ponarejenimi ključi. Pri tem je gospe zmanjkalo nekaj kosov perila in zlata ura v vrednosti 50 tisoč lir.

Naravnost lahkomiselni je bil Ambrosi Ivan iz ulice Battisti 21. Ta je pustil 22 tisoč lir vredno kolo nezavarovano pod stopniščem v veži svojega stanovanja. Zato res ni bilo treba posebno veščih strokovnjakov, ki so mu ga izmaknili.

Po sporu z zaročencem ji je postalo slabo

Emergenza policijske postaje v ulici Caprin je včeraj v zgodnjih jutranjih urah med patruljiranjem po ulici Molin a Vento naletela na mlado žensko, ki je ležala nezavestna v krvi. Takoj so poklicali rešilni avto, ki je neznano žensko odpeljal v bolnišnico, kjer so ji nudili prvo pomoč. Dežurni zdravnik je ugotovil, da se je ženska ranila oziroma odrgnila kožo, ko je klecnila na tla, ker ji je postalo slabo. Po nadaljnjem zaslišanju so ugotovili, da je ranjenka 17-letna Gesualda Perussin iz ulice Pascoli. Dekle se je sprlo s zaročencem, to jo je tako živo zadelo, da ji je med potjo postalo slabo in v takem stanju jo je nato dobila policija.

ALI SI ŽE NAROČNIK «PRIMORSKEGA DNEVNIKA»!

Proslava pete obletnice ustanovitve XIX. SNOUB Srečka Kosovela

Zveza borcev sežanskega okraja bo v nedeljo 26. septembra proslavila peto obletnico ustanovitve XIX. SNOUB «Srečka Kosovela» v vasi Pliskovica na Krasu.

Ob tej priložnosti bo množično zborovanje vseh bivših borcev XIX. SNOUB «Srečka Kosovela», njihovih svojcev in vseh tistih, ki so se borili za osvoboditev Primorske.

Začetek proslave bo ob 10 dopoldne. Po njej pa bo ljudsko rajanje.

Borci brigade, borci IX. korpusa, primorsko ljudstvo, udeležite se proslave!

Protest Lonjercev in Katinarcev ker so šovinisti zaprli slovensko šolo

Včeraj se je zglasila pri generalu Gaitherju delegacija Lonjercev in Katinarcev ter mu izročila pismo v katerem odločno protestirajo proti postopanju fašističnih elementov, ki so zaprli slovensko osnovno šolo v ulici sv. Frančiška. V pismu pravijo med drugim:

Zastopniki staršev otrok, ki obiskujejo slovensko šolo na Katinari, odločno protestiramo proti postopanju fašističnih elementov, ki so zaprli slovensko osnovno šolo v ulici sv. Frančiška in s tem onemogočili vpisovanje slovenskih otrok.

Na podlagi mirovne pogodbe je Slovencem priznana enakopravnost, od katere ne bomo nikdar odstopili. Zato odločno zahtevamo, da vojaška uprava zaščiti naše pravice in da slovenskemu narodu ono, kar mu pripada.

Smrt fašizmu - Svoboda narodu!

Sledę podpisi

ŠOLSTVO

VPISOVANJE V SLOVENSKI TRILETNI ZASEBNI TECAJ ZA ŽENSKO DOMACO OBRT V TRSTU bo od ponedeljka 27. septembra do sobote 2. oktobra 1948 od 10 do 12 v prostorih Vicolo Ospedale Militare št. 2, soba 15.

Vpisovanje v slovensko šolo pri Sv. Ivanu se vrši dnevno od 8 - 12 v drugem nadstropju šolskega poslopja za cerkvijo. Vpisovanje se zaključi 25. septembra.

Vpisovanje v slovenski otroški vrtec pri Sv. Ivanu se vrši dnevno od 8 - 12 v drugem nadstropju šolskega poslopja za cerkvijo. Vpisovanje se zaključi 25. septembra.

Vpisovanje v slovenske srednje šole se zaključi nepreklicno 25. t. m. Samo učenci, ki polagajo popravne izpite, se smejo vpisati še do 30. septembra.

SLOVENSKA INDUSTRIJSKA STROKOVNA SOLA V TRSTU

Vpisovanje v to slovensko šolo v Rojanu (ul. Montorsino 8) se vrši dnevni od 10 do 12. Zadnji dan vppisa je 25. september.

SLOVENSKA LJUDSKA SOLA V ROJANU

Vpisovanje v uradu ravnateljstva (Vicolo delle Rose) — bivši šolski prostori — je vsak dan od 10 do 12 do 25. t. m.

VPISOVANJE NA TRGOVINSKO AKADEMIJO V TRSTU

Vpisovanje v Trgovinsko akademijo in višjo realno gimnazijo se vrši dnevno do 25. septembra od 10—12 v tajništvu ul. Lazzaretto Vecchio 9-II.

Popravek

V našem včerajšnjem poročilu o prometni nesreči v Nabrežini smo pomotoma napisali ponesrečencevo ime Sibilla Frane. Pravilno ime je Sibelja Frane. Vzrok pomote je, ker je bilo napačno napisano ime na policijskem poročilu.

RADIO

7.30. Koledar. 7.35. Jutranja glasba. 7.45. Napoved časa in poročila. 11.30. Reproducirana glasba. 12.00. Ljudje in nazori. 12.15. Lahka glasba. 12.45. Napoved časa in poročila. 13.00. Glasba za najmlajše. 13.20. Pestra glasba. 13.40. Partizanske pesmi. 14.00. Poročila. 14.15. Dnevni pregled tiska. 17.29. Otvoritev. 17.30. Plesna glasba. 18.00. Iz del Bedricha Smetane. 18.30. Klavirski virtuozi. 19.00. Oddaja za najmlajše. 19.45. Napoved časa in poročila. 20.00. Sportna kronika. 20.10. Pevski koncert sopranistke Pavle Potrate. 20.30. Programski periskop. 20.45. Orkester Paul Whitemann. 21.00. Sobotni večer. 22.00. Večerni koncert. 22.30. Plesna glasba. 23.00. Večerne melodije. 23.15. Napoved časa in poročila. 23.30. Kaj vam nudi jutrišnji spored? 23.35. Polnočna glasba. 24.00. Zaključek.

KINO

ROSSETTI. 16: «Zakon je zasebna reč», L. Turner, J. Hodiak.
FENICE. 16: «Dnevnik sobarice», P. Goddard, B. Meredith.
FILODRAMMATICO. 15.30, 17.40, 19.50, 22: «Bele Doverske čeri», I. Dunne, A. Marshall, Van Johson.
ITALIA. 16: «Kapitan Blood», Errol Flynn, O. De Havilland.
ALABARDA. 14: «Pohod šeststotih», E. Flynn, O. De Havilland.
IMPERO. 16: «Dober večer, ljuba», B. Breen. Izven programa barvan W. Disneyev film «Praznične morske deklice».
MASSIMO. 16: «Veseli brodarji», Gianni in Pinotto.
VIALE. 16: «Nevarna vdova», Gianni in Pinotto.
NOVO CINE. 16: «Veliki festival», W. Disneyev barvni film.
ODEN. 16: «Krvave arene», barvan velefilm, T. Power, L. Darnell, R. Hayworth, I. Bergman.
IDEALE. 15: «Kri in arena», barvan velefilm.
MARCONI. 16: «Bengalski suličarji», G. Cooper, F. Tone.
ARMONIA. «Junaki Tihega oceana», J. Wayne.
AZZURRO. «Kri in arena», barvan velefilm.
RADIO. 16: «Vrni se v Sorrento», G. Bechi.
ADUA. 15.30: «Jaz sem zločinec», detektivski film.
VITTORIA. 16: «Lagarderski vitez», P. Blanchair.
VENEZIA. 16: «Montecassinsko sonce», F. Giachetti.
STADIO. 20.30: «Sin grofa Montecrista».
SAVONA. 16: «Dr. Jekyll in M. Hyde», I. Bergman, S. Tracy.
BELVEDERE. 16: «Tovariš B.», Stan Laurel, O. Hardy.

KOLEDAR

Sobota 25. septembra
Uroš, Kleofa

Sonce vzhaja ob 5.53, zahaja ob 17.50. Dolžina dneva 11.57. Luna vzhaja ob 21.28, zahaja ob 13.28.

Jutri 26. septembra
Justina, Ciprijan

SPOMINSKI DNEVI

1906 je bil rojen Dmitrij D. Šostakovič, slavni sovjetski skladatelj.

ENOTNI SINDIKATI

TECAJ ZA KROJILJE PRI ES

Od 25. do 30. t. m. traja vpisovanje za tečaj, ki ga priredijo Enotni sindikati za žensko krojenje. Vpisovanje se vrši na sindikalnih sedežih v ulici Imbriani 5 in v ulici Monfort 3 med uradnimi urami. Tečaj se bo začel 2. oktobra in bo trikrat tedensko, v torkih, četrtkih in sobotah od 19 do 21.

ZNIŽANE VSTOPNINE ZA OBISK TRŽASKEGA VELESEJMA

Na sindikalnih sedežih v ulicah Zonta 2, Imbriani 5 in Monfort 3 so naprodaj vstopnice po znižani ceni za ogled tržaškega velesejma.

Prehrambena stroka. Nocoj ob 17 bo izredni sestanek uprav. sveta pekov.

Skupščina uslužbencev tovarn testenin. Vsi uslužbenci tovarn testenin: Pastificio, Mullich, Ossoinack in Lorenzetti so vabljeni, da se udeleže skupščine, ki bo jutri v nedeljo 25. t. m. ob 9 na sedežu v ulici Conti 11. Razpravljalo se bo o važnih zadevah, ki zanimajo to stroko.

VABIMO VSE KOLONE IN POLOVINARJE TRŽAŠKEGA OZEMLJA NA VAŽEN SESTANEK, KI BO V NEDELJO 26. T. M. OB 9 DOPOLDNE V PROSTORIH ES V ULICI IMBRIANI 5, I. NADSTR.

ZARADI IZREDNE VAŽNOSTI SESTANKA, NA KATEREM BO OBRAVNAVA O POLOVINARSKI POGODBI IN POGAJANJU Z VELEPOSESTNIKI, NAJ SE SESTANKA PRAV GOTOVO UDELEŽE VSI PRIZADETI.

PROSVETNA DRUŠTVA

PROSVETNO DRUŠTVO Z OPCIN uprizori v nedeljo 26. t. m. v Boljuncu narodno igro v treh dejanjih «Miklova Zala». Sodeluje orkester, pevski zbor in balet. Igra je žela na Opčinah velik uspeh in je bila že 7krat uprizorjena. Predstava bo na prostem.

PROSVETNO DRUŠTVO «SIMON JENKO» v Trstu je nakazalo čisti dohodek Veselega večera 23. t. m., 7.500.— lir — Slovenskemu narodnemu gledališču za Tržaško ozemlje, ki se društvu prisrčno zahvaljuje.

IZLETI

Planinsko društvo v Trstu priredi v nedeljo 10. oktobra t. l. izlet na Nanos in v Predjamo. Odhod ob 6 iz ul. F. Severo. Vpisovanje v ul. F. Filzi 10 - I in v čevljarni Gec, v Rojanu na trgu Tra i Rivi 3 do konca t. m.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE za Tržaško ozemlje

PREDSEZONA

Predstava «DESETI BRAT», ki bi morala biti danes v soboto 25. t. m., je preložena iz tehničnih razlogov.

V NEDELJO 26. t. m. ob 18 gom. v Prosvetnem domu na OPCINAH, je preložena iz tehničnih razlogov.

„Skopuh“

V TOREK 28. t. m. ob 20.30 gostovanje v Prosvetnem društvu pri SV. KRIZU (na prostem) z igro

MIŠKA KRANJCA:

„Pot do zločina“

Sprememba časa

Z odredbo od 23. t. m. bodo spremenili sedanji legalni čas zopet po sončni uri. 3. oktobra ob 3 zjutraj bomo pomaknili čas za eno uro nazaj.

Izredna glavna skupščina Zadruge prodajalcev goriva

Upravni svet Zadruge prodajalcev goriva vabi vse člane, da se udeleže izredne glavne skupščine, ki bo jutri 26. t. m. ob 9 dopoldne na sedežu zadruge v ul. delle Milizie št. 19. Odločalo se bo o sledečih točkah dnevnega reda: 1. Spremembe in dopolnila k pravilniku. 2. Slučajnosti.

PRODAJA ZNAMK IZDANIH OB FILATELISTICNEM KONGRESU

V ponedeljek od 9 do 11 dopoldne bodo na vseh tržaških poštnih uradih prodajali določeno količino znamk, ki so bile izdane ob filatelističnem kongresu. Vsak kupec bo dobil samo eno serijo.

SILVANA FERLUGA
in
DUSAN KODRIC
danes poročena

Trst 25. IX. 1948.

MALI OGLASI

ZAMENJAM STANOVANJE z dvema sobama (kuhinja, voda, luč, plin) v mestu z enosobnim stanovanjem in kuhinjo ter pritiklinami. Ponudbe na upravo Primorskega dnevnika.

Ob štiriletnici junaške smrti našega nepozabnega

Justina Rejka

partizanskega borca,

ki je padel 25. 9. 1944. v spopadu z nacifašisti v Preski (Slovenija) za svobodo svoje zemlje, ki jo je toplo ljubil, se ga spominjajo

STARSI
in brat DANILO.

Tržaški velesejem

Grad Sv. Justa - Pomorska postaja

Obiščite jugoslovanske paviljone

Jugofolklor-Beograd

Prodaja krasnih narodnih izdelkov:
ženske bluze, čipke, hišne copate, listnice, filigrani, namizne garniture, mlinčki za kavo in drugo

JUGOFOLKLOR - BEOGRAD

OBMORSKO KOPALIŠČE

Sv. NIKOLAJ

OB NEDELJAH IN PRAZNIKIH

ODHODI S POMOLA RIBARNICE V TRSTU, (legalna ura) 8.30, 9.45, 10.45, 11.45, 13.30, 14.15.

ODHODI IZ SV NIKOLAJA V TRST (legalna ura): 10.30, 12,15, 17.45, 18.30, po potrebi 20.00, 20.45

Vozijo parniki «Italo», «Vettor Pisani», «Trieste», motorna jadrnica «Levante».

Cene kombiniranih voznih listkov (vožnja tja, kopališče in vožnja nazaj) ob NEDELJAH IN PRAZNIKIH za odrasle 180 — lir, za otroke od 3 do 10 let 120 — lir

URNIK OB DELAVNIKIH

ODHODI S POMOLA RIBARNICE V TRSTU, (legalna ura): 10.30, 11.15, 14.00, 14.45.

Vozijo motorna jadrnica «Levante», parnik «Vettor Pisani». Povratek s parnikom «Italo».

ODHODI IZ SV NIKOLAJA V TRST (legalna ura): 12.35, 16.00, 19.45.

Cene kombiniranih voznih listkov (vožnja tja, kopališče in vožnja nazaj): z motorno jadrnico «Levante» 160.—, 100.— lir, s parnikom 180.—, 120.— lir

Motorna jadrnica IZ KOPRA ob NEDELJAH vsako uro, ob DELAVNIKIH: vsake dve uri. Ob praznikih avtobusna vožnja: PORTOROŽ - KOPER SV. NIKOLAJ in obratno.

ČE BO POTREBNO, BO PROMET S PARNIKI NEPRETRGAN

JUGOSLOVANSKO NOGOMETNO PRVENSTVO

Enajstorica „Ponziana Lj.“ odpotovala v Novi Sad

Prva tekma Tržačanov bo jutri z novosadsko „Slogo“ - Enajstorica se je za letošnje napore v prvenstvu temeljito pripravila in je okrepljena z novimi odličnimi igralci

Jugoslovansko nogometno prvenstvo je že v polnem teku. Tudi presenečenja so že bila, med njim je največje poraz prvaka «Dinama» proti novincu v I. ligi beograjski enajstorici letalcev «Naša krila». Zaradi tega ni nič čudnega, če so bili tržaški ljubitelji nogometa v dvomu in se spraševali, kako to da ne slišimo nič o tržaškem predstavniku «Lj. Ponzianj». Marsikdo — pesimistov se nikjer ne manjka — si je že mislil, da Tržačani letos ne bodo igrali, drugi zopet so trdili, da je temu kriv sedanji politični položaj, tretji zopet, da je društvo v razkroju itd. Glavni vzrok, da bodo Tržačani igrali šele v tretjem kolu pa je v tem, ker so nastopile neke tehnične zapreke, kakor na primer preureditev tržaškega stadiona in druge.

Enajstorica «Lj. Ponziane», ki je lani tako lepo in uspešno zastopala tržaški nogomet v borbi z močnimi in po vsem svetu znanimi jugoslovanskimi enajstoricami, se bo letos predstavila v dokaj drugačni luči. Vodstvo društva s predsednikom Boltarjem in trenerjem Bertom na čelu se je zavedalo težnih nalog, ki letos čakajo enajstorico, ter je zaradi tega z mrzlično delavnostjo delalo na tem, da jo okrepi z novimi močmi. To je vodstvu povsem uspelo, saj si je zagotovilo prvovrstne igralce, ki bodo nedvomno izpolnili vsa pričakovanja tako vodstva društva, kakor tudi ljubiteljev nogometa in simpatizerjevd ruštva.

Seveda je bilo delo vodstva tudi posuto z nevšečnostmi, predvsem v finančnem pogledu, t. j. v prevelikih denarnih zantevah za ponovni nastop nekaterih stebrov enajstorice: Malute, Tommasinija in Carlina. Šele v zadnjem času so se ti trije igralci sporazumeli z vodstvom, čemer je bila tudi ta nevšečnost uspešno rešena.

Igralci so se pod vodstvom svojega trenerja Berta, kateremu gre velika zasluga, da je lani moštvo uspešno končalo prvenstvo, za letošnje napore v prvenstvu temeljito pripravili. Logorovali in trenirali so v idiličnem kopališču v Sv. Nikolaju, kjer smo jih tudi obiskali.

Hrbtenico moštva sestavljajo še vedno stari, preizkušeni igralci: Parola na vratih, branilca Corbatto I. in Valcareggi, krilci Tramarin (letos bo igral branilca) Carlin, Benvenuti in Pertoti (zadnji bo letos igral na mestu stranskega krilca, napadalci Tommasini, Maluta in Colombin. Stivolija je vodstvo prodalo «Ederi», K tem igralcem pa so se pridružili: branilec Rigotti, ki ima za seboj blestečo kariero in je igral za «Aleksandrijo», «Palermo», «Viareggio» in druga italijanska moštva; vratar Segala, ki je igral za «Piran», je odkritje ter bo nedvomno uspešno nadomeščal Parola; napadalec Presselli, ki je lani nastopal za «Lucchese» in Polacchi, ki je igral za «Sieno», «Modeno» itd. K tem moramo prišteti še Pa

Eno leto svobodnega Primorja

Ob obletnici priključitve Slovenskega Primorja in Istre k FLR Jugoslaviji

Nadaljevanje in konec. Prvi del članka smo objavili 21. t. m.

Dr. Anton Melik

Spet drugače se je uvrstil Kras in se je uvrstila Pivka pa ob njej Brkini v novo skupnost. Postojna je spet Postojna in razkazuje svoja podzemska čudesa vsej Jugoslaviji. Nikdar, kar so odprti njeni čudoviti kraški prostori očem občudovalcev, še ni privabila k sebi toliko gostov kakor dan na dan v tem prvem razdobju naše svobode. A Kras ima še čudes, ima še prelepih stvari, ki jih bomo odprli splošnemu pristopu in tudi naš Kras s Pivko ne bo ostal prazen ob strani, ko si zlagamo svoje vrednote v skupno zgradbo.

Tam dalje, tam je Istra. Tista naša Istra, slovenska in hrvatska, ki sta kazali svetu največ svoje najmanj obdarjene, skalnate, sive severne strani, ki pa nudi, zlasti v svojem obmorskem pasu na zapadu in jugu, mogočne gospodarske možnosti za bodoče. Ze zdaj se je ta Istra vključila izredno produktivno v našo gospodarsko skupnost, s svojo oljko in vinogradi, s svojim mnogovrstnim sadjem, pa celo z žitom, v naše agrarno proizvajanje. Toda primorska Istra nudi za bodoče ogromne možnosti. Naravnost orjaške ploskve bomo mogli tu zasaditi s smokvami, z breskvami in z drugim južnjaškim sadnim drevjem, pa z vrtovi, ki bodo dajali zgodnjo zelenjavo, cvetje in marsikaj še bolj koristnega. Bližnja mesta bodo potrebovala vsega tega, a nič manj industrializirano zaledje v Sloveniji ter Hrvatski, kateremu bo ostala Istra vedno — najbližje Primorje. In ta bližina, to je velika osnovnica gospodarskega procvita za primorsko Istro, je trajne vrednosti.

Ko smo govorili o Istri, nismo omenili velikih množin premoga, ki jih hrani zemlja v obrežni Istri pri Raši. Z njim se bo mogla obnavljati tudi industrija v Pulju, ki so jo hoteli okupanti zamoriti. Pulj pomeni in bo v bodoče pomenil še bolj eno trdnih postojank naše industrije ob severnem Jadranu. Saj je sedaj Kvarnerski zaliv lepo zaključeno naše morje, ki nudi najboljši prehod na morje v dani situaciji za obsežno zaledje. Kakor se že zdaj obnavlja industrija na Reki ter postaja sektor v naši celotni industrializaciji, toda zelo svojstvenega tipa, tako se bo nanjo naslanjala industrializacija tudi v bodoče. In ne smemo misliti, da bi ostala Istra pri tem neudeležena. Istrski boksit bomo prevažali v Strnišče, k velikim izvorom električne energije, ki so za proizvodnjo aluminija najbolj potrebni, a v Istri bo ostalo obilo raškega premoga, ki leži v bližini morske obale. A da k nam in da je kos naše celote. A lepo Primorje je tam, lepo je na Savrinskih goricah in hribih, v mestih ob morskih zalivih, kjer je ribolov, je solarna in še marsikaj produktivnega, in kjer pridelajo toliko tega, po čemer je v našem zaledju največja potreba. Težave imajo sicer v prometnih zvezah z nami, toda med stvarmi, ki jih najhitreje prenaredimo, je ravno promet.

Tako je v prvem letu vse Slovensko Primorje in vsa Istra, ki se je v septembru leta 1947. vključila v popolno skupnost z nami v Jugoslaviji, našla — del istega organizma — svojo vlogo in svojo funkcijo v veliki gradnji, ki jo pomeni naša petletka. Poleg vsega, kar so prinesli naši rojaki k nam materialnih vrednot, so prinesli svoje delovne roke. Da, prinesli so v skupnost z nami svoje delovne roke. In to ni malo. Ni maio ga ne bo treba brez potrebe dvakrat prekladati, smo se že v prvem letu osvoboditve lotili gradnje nove železnice, ki bo zvezala staro progo od izpod Lupoglava z raškimi premogovniki. Ze to bo velik korak k popolni povezavi rašega premogovnia s staro Jugoslavijo. Toda s tem načrt še ne bo v celoti izveden, marveč se bomo v kratkem lotili še drugega dela. Zgradili bomo železnico od istega Lupoglava južno okrog Učke mimo Lovrana in Opatije na Reko ter s tem tesno povezali raški in reški gospodarski sektor, oba pa še bolj smotrno ter produktivno vključili v celotno gospodarstvo Slovencem nam je bila od nekdaj Jugoslavije.

Reka domača. Semkaj so pred desetletji mnogo hodili delovni ljudje, v starih časih, ko so morali iskati zaslužka pri premožni tamkajšnji gospodi. Tudi v Opatijski rivieri se jih je mnogo naselilo. Zdaj so nastale nove vezi. Iz Ljubljane je le nekaj malega vožnje do tjakaj, bodisi do Reke ali Opatije. Zato ni čudno, da se počutimo tu zares doma in da pohitijo naši ljudje tako radi in tako pogosto tjakaj. Očitno se vidi, kako neprirodna je bila stara ločitev in kako se nam tu plete nova živa bodočnost v skupnosti.

Ob tem, ko govorimo o morju pri Reki in Opatiji, mislimo na naše slovensko morje, ki je zaklenjeno v Svobodno tržaško ozemlje. A celo tamkaj se je v pasu B prebivalstvo vključilo v skupno življenje z nami in izpričuje vsak dan na novo v gospodarskih, kulturnih in političnih udejstvovanjih, da spada dejansko zlasti zaradi tega, ker marsikdo žalosten zmajuje z glavo, ko ga pot vede čez gole kraške planjave, čez pusto skalovje na istrskih višavah ali ob strminah visoko v Alpah v Trenti, na Bovškem, ob Kaninu. Težko je bilo delati v teh skopih pokrajinah. Toda skozi dolga stoletja je delal v njih naš človek in živel. Šele ko mu je brezdušni nered modernega kapitalizma v toku skoro sto zadnjih let izpodjedal gospodarske osnove, na katerih se je s svojo bistro glavo in delovnimi rokami vsem nevšečnostim narave navkljub držal zmagovito, je omahoval v svojem gospodarskem obstoju. Zdaj je dobil v naši celotnosti mogočno oporo, v našem načrtnem gospodarstvu ki ima formulo tudi za takšne prirodne pogoje; zdaj bodo prišle do veljave in do uspešnega učinka tudi delovne roke našega vedno bodrega in vedrega Primorca. In danes jih vidimo na poslu sirom Slovenije, vidimo jih v tovarnah in delavnicah, v javni službi in skupnih organizacijah, vidimo jih pri stroju in pri peresu, pri najvsakdanjejšem delu in pri študiju ter načrtovanju. Da, res je, s svojo bistro glavo, s svojim bodrim duhom in s svojimi čez vse pridnimi rekami so se naši Primorci najučinkovitеje vključili v našo skupnost in njihov delež se bo uveljavljal vedno bolj. In tega njihovega sodelovanja smo ob prvi obletnici prav posebno veseli.

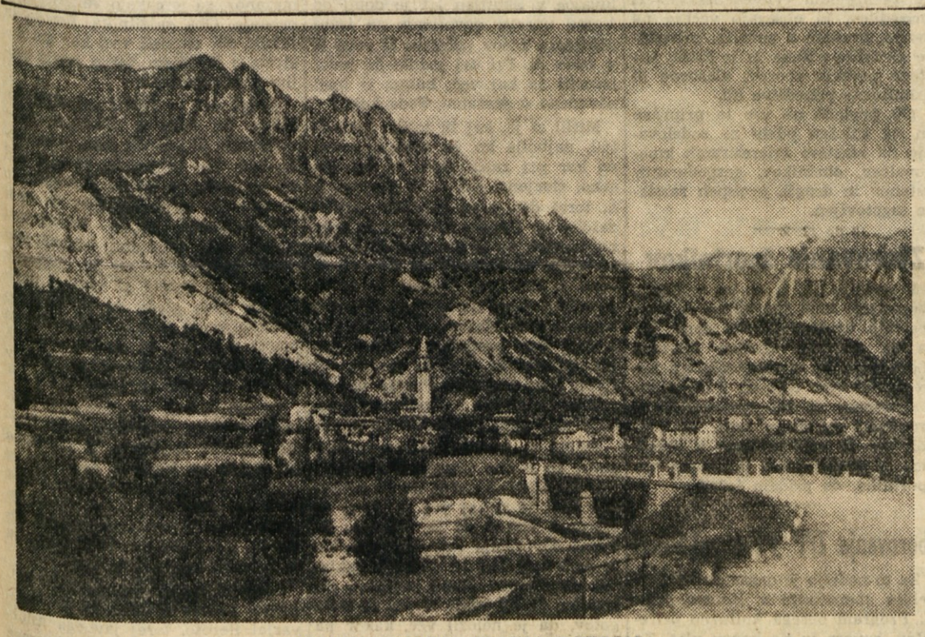

ZGORNJA TERSKA DOLINA S TEROM.

	LIR
PREJSNJI ZNESEK	826.131
DVA TOVARISA IZ LONJERJA	9.000
ERNESTA IN JURKICA	1.700
BRIC KRISTINA	500
SKUPAJ	837.331

***

OPOZORILO. *Prispevki v sklad «za zgraditev novih zidov na slovanskem kulturnem pogorišču» se sprejemajo: v ul. Machiavelli št. 1/I., pri vseh slovenskih in hrvatskih prosvetnih društvih na Tržaškem ozemlju in pri upravi «Primorskega dnevnika» ul. Ruggero Manna št. 29. Za prispevek v znesku nad 100 lir prejme darovalec začasno potrdilo, na podlagi katerega pa ČASTNO PRIZNANICO glasečo se na njegovo ime.*

Institut za zdravljenje raka v Ljubljani

Dr. LEO SAVNIK

Ob mednarodnem kongresu zdravnikov za zdravljenje raka, ki se je te dni vršil v Trstu, objavljamo članek dr. Leona Savnika, ki deluje v ljubljanskem onkološkem institutu. Članek je objavil list «La Voce del Popolo» ter ga po njem posnemamo.

Beseda «Onkos» pomeni v grščini krivulja, obseg ali oteklina. Ta beseda je prešla v znanstveno medicinsko terminologijo in onkologija je znanost, ki se bavi z znanstvenim raziskovanjem in zdravljenjem tumorjev.

Institut je bil ustanovljen 1. avgusta 1938 kot avtonomna znanstvena institucija z naslovom «Ljubljanski institut za novotvorbe». Leta 1945 pa se je združil z ostalimi kliniškimi instituti medicinske fakultete ter dobil naslov «Onkološki institut».

Glavna zasluga za ustanovitev instituta gre pok. docentu dr. Josipu Cholewi, ki se je pot primarij bolnice v Brežicah dolgo let bavil s študiranjem raka, delal poskuse na živalih ter bil ves čas v vezi z drugimi domačimi in mednarodnimi raziskovalci raka.

Ustanovitev instituta je bila velika pridobitev za kliniško zdravljenje raka v Sloveniji. Od takrat naprej smo pri nas pričeli sistematično uporabljati terapično moč rentgenskih žarkov in radija ter nekaj sami nekaj pa s sodelovanjem drugih klinik združevati zdravljenje z radijem s kirurškimi operacijami.

Institut si je preskrbel najbolj moderne rentgenske aparate z močjo 200.000 voltov za obsevanje z radijem v globino. Dalje smo prejeli specialne aparate za obsevanje okrog oči, ust in drugih votlin. Imamo tudi poseben aparat za radijsko zdravljenje v globino ženskih spolovil.

V začetku smo imeli na razpolago zelo majhno količino radija, ki nam ni zadostovala za tako obsežna zdravljenja. Ekonomat drav ske banovine nam je kasneje preskrbel večjo količino radija, s čemer smo bili preskrbljeni za prve potrebe. Po osvoboditvi smo prejeli približno pol grama radija, količino 1 grama pa zadostuje za sedanje potrebe.

Radij in rentgenski žarki, ki so bili odkriti v zadnjih letih prejšnjega stoletja, so se izkazali za učinkovito terapično sredstvo, ne samo za zdravljenje raznih tumorjev temveč tudi druge bolezni. Danes zdravimo z odličnimi uspehi razne kožne bolezni ,tvore, razne vrste tuberkuloznih vnetij, sklepne bolezni in drugo.

V prvih letih, ko so bili odkriti rentgenski žarki, so jih uporabljali samo v diagnostične namene, to je za ugotovitev raznih bolezni. Zadnjih 20 let pa jih vedno bolj uporabljajo za zdravljenje ter je postalo zdravljenje z žarki, posebna medicinska znanost. Z izdelavo novih vedno močnejših aparatov se ta znanost vedno bolj izpopolnjuje tako, da se pričakuje novih možnosti, novih polj in novih uspehov.

Raba žarkov v terapične svrhe mora biti izvršena na isti način kot uporaba drugih zdravil, to je v pravilni količini in v pravilnem času. kakor na primer uporaba raznih strupov, ki nam služijo za zdravljenje. Uporaba žarkov pa je različna. Njihovo doziranje mora biti prav tako pravilno in natančno pripravljeno, kakor so pripravljeni razni strupi v lekarnah.

Institut razpolaga s fizikalnimi aparati, ki nam kažejo tudi najmanjšo količino žarkov, ki jih uporabljamo za zdravljenje. Kljub temu pa to ne zadostuje. Pri uporabi žarkov je potrebna tudi izkušnja, kajti vsak organizem je različen ter drugače reagira na zdravljenje. Na tisoče fizikov in zdravnikov, ki so delali na tem polju, je v zadnjih 40 letih plačalo z glavo svoje pionirsko delo. Mi smo se obogatili s sadovi vseh teh naporov ter smo pričeli izsledke velikih učiteljev koristno uporabljati.

Ljudska oblast, ki je takoj poskrbela, da je bil institut razširjen od 36 na 90 postelj, je tudi priskočila na pomoč z nabavo novih, modernih rentgenskih aparatov ter nam bo tudi v bodočnosti dala možnost nadaljevati po tej poti napredka. Podobni instituti v tujini niso bolje opremljeni ter imajo le največji in najbogatejši med njimi močnejše aparate, ki jih je zgradila tehnika v zadnjih letih vojne. Delo s temi aparati pa je še v fazi študija in razvoja.

Tudi naše zdravljenje z radijem se ne razlikuje od zdravljenja po svetu. Nova je samo uporaba tako imenovanih «umetnih» radioaktivnih substanc, ki se dobijo z razkrajanjem atomov.

Verjetno je, da bo zdravljenje s temi substancami imelo v medicini veliko in važno vlogo, predvsem za postavljanje diagnoz in za zdravljenje tumorjev. Vsa ta znanost pa je še na poti razvoja, te substance pa se danes še ne morejo uporabljati za splošno rabo

Onkologijski institut ima svoje prostore v stari Šentpeterski vojašnici. V začetku je imel štiri večje in eno manjšo sobo s skupno 28 posteljami. V dveh sobah so bili rentgenski aparati, v dveh sobah in v predsobi pa je bila ambulanta in operativni dvorani. Že od vsega pričetka pa je primanjkovalo stranskih prostorov, kakor kopalnic, laboratorijev, prostorov za shranjevanje radija itd.

Med vojno smo pričeli na dvorišču z gradnjo zaklonišča, ki je bilo dokončano po osvoboditvi. Ljudska oblast je dala institutu na razpolago še nekaj prostorov, tako da imamo sedaj 90 postelj, ki pa so vedno zasedene.

V dobi 10 let obstoja instituta je bilo sprejetih 9344 bolnikov z 134.034 dnevi zdravljenja. Zdravili smo 112.385 krat z obsevanjem žarkov, 12.350 krat smo uporabili radij ter izvršili nad 1000 operacij.

Veliko število lažjih bolnikov lahko zdravimo v ambulanti, ker je institut še vedno premajhen. Naše delo otežkočajo primeri, ki ne spadajo v naš institut, ki pa jih zdravimo zaradi naše izkušenosti in zaradi tega, ker imamo na razpolago za to primerne aparate. Ti primeri so razne tuberkulozne otekline, gnojni tvori itd.

Zelo važen je tudi statistični odsek, ki bo v nekih letih ugotovil, kakšen obseg ima ta bolezen v Jugoslaviji.

Prav tako so važni kontrolni pregledi nad bolniki v institutu. Takih pregledov je bilo čez 20.000. Pregled razvoja bolezni, njeno trajanje ter uspehi in neuspehi zdravljenja igrajo veliko važnost za zdravljenje in študiranje bolezni.

Med bolniki je več žensk kot moških. Največ primerov raka pa imamo na maternici in prsih. Potem pridejo kožne bolezni ter bolezni drugih organov, ki jih je še posebno dosti.

Na žalost ljudje še danes ne polagajo dovolj važnosti na takojšnjo ugotovitev in zdravljenje bolezni ter so zaradi tega uspehi zdravljenja raka tako pičli. Kljub temu niso redki primeri raka na prsih, na maternici, na ustnicah, na koži in na drugih organih, ki so stari že 10 let in ki se praktično ozdravijo.

Pri zdravljenju kože smo imeli 85 do 90 odstotkov primerov ozdravljenja, v začetnem stadiju obolenja maternice 60 odstotkov, v višjem stadiju 15 do 18 odstotkov, pri obolenju prsi do 65 odstotkov ozdravljenja. Upanje na ozdravljenje je minimalna, kadar se je rak že razvil in se razširil naprej. Evo, zaradi tega se je treba za najmanjši tvor posvetovati z zdravnikom. Kajti tako se reši samega sebe ter da zdravniku veselje, da ga je ozdravil.

Iz Benečije

VRH

Po dolgi borbi so prebivalci Vrha dosegli, da se je pričela gradnja vodovoda v vasi, ker je bil skrajni čas in vaščani nujno rabijo pitno vodo. Pri delih pa niso bili zaposleni vsi tisti delavci, ki imajo res veliko potrebo po zaslužku. Zgodilo se je, da so tudi taki, ki sicer niso v pomanjkanju, dobili zaposlitev pri delu.

Take in slične stvari se često dogajajo v Benečiji, kjer brezposelni ne morajo do zaslužka, ker jih prehitijo drugi, ki so bolj pri srcu oblastem.

SOVODNJE

Pred dnevi se je zvedelo, da je mlekarna iz Ažle vložila tožbo proti bivšemu županu iz Sovodenj, ker je mlekarni oddajal mleko z vodo. Bivši župan iz Sovodenj Feletig je bil v času fašizma zelo vnet in znan fašist, ki je stalno izkoriščal svoj službeni položaj v škodo ljudstva. Omenjeni Feletig ima trgovino in gostilno in domačini so bili nekako prisiljeni hoditi k njemu, ker drugače ne bi na občini dosegli ničesar, ko so kaj potrebovali.

Dasiravno sedaj g. Feletig ni več župan, je pa vseeno od njega mnogo odvisno, ker sedanji župan se često obrača k njemu za nasvete. Tudi v času volivne kampanje se je vsa demokristjanska propaganda vrtela okoli g. Feletiga, ki jo je osebno in gmotno podpiral. Tudi trikoloristi so pri njem bili vedno dobro došli.

G. Feletig si je v svoji vsemogočnosti domišljal, da bo lahko vsem ukazoval in da bodo vsi morali delati po njegovi volji. Tako se je zgodilo tudi z mlekarno v Ažli, kateri je Feletig pošiljal mleko z obilnim dodatkom vode. Ko ga je mlekarski odbor na to opozoril, ni hotel sprejeti odločbo odbora.

Ko se je po vasi raznesla vest o tem, so jo domačini komentirali zelo kratko in učinkovito, češ da se sedaj pozna, okrog katerih ljudi se vrti demokristjanska stranka in v kakšne ljudi ima polno zaupanje.

JAVNE FINANCE Tržaškega ozemlja

BORIS ZAJEC

Nadaljevanje in konec. Prve tri nadaljevanji smo objavili dne 16., 18. in 21. t. m.

Iz «Razgledov».

Tembolj, ker je razvidno iz primerjave s sličnimi postavkami italijanskega državnega proračuna, da si rimska ministrstva niti od daleč ne morejo dovoljevati razpolaganje z zneski po vzorcu ZVU v Trstu. Na drugi strani pa tudi ništa navedena pritok in promet ameriških pomoči, ki bi do neke mere moglo opravičiti tako ravnanje.

Da bo slika o finančnem poslovanju popolna, moramo ugotoviti, da niso niti v poročilih gen. Airaya niti v drugih uradnih publikacijah omenjeni dohodki ali izdatki največjih tržaških podjetij: Lloyda, Združenih ladjedelnic (CRDA), škedenjskih plavžev (ILVA) in večjih bank, ki, kakor znano, spadajo z mnogimi drugimi vred med državna in parastatalna imetja ter so lastnina Tržaškega ozemlja v smislu točke 1 priloge X mirovne pogodbe z Italijo. Pod «Enti parastatali» najdemo namreč na strani 41 Statističnega biltena za leti 1945 in 1946 neznatne postavke: 190 milijonov lir dohodkov in 365 milijonov lir izdatkov, pri čemer je razvidno, da gre v glavnem za ustanovo «radio in gledališče» in druge manjše. Kje so tedaj dobički oziroma eventualne izgube popreje navedenih velikih podjetij?

Na splošno je treba znova opozoriti, da je statistična služba pomanjgljiva in da so celo objavljeni podatki nezanesljivi. Tako na pr. izkazuje uprava železnic po tabeli 118 omenjenega biltena svoje celokupne dohodke v znesku 513 milijonov lir, tabeli 74 in 75, ki podajata dohodke te uprave glede prometa potnikov, prtljage, blaga in živine, pa skupno izkazujeta le 291 milijonov lir.

Upravičena je torej zahteva, da se stastična služba uredi in da se javnosti ne prikrivajo podatki, ki jih objavljajo dandanes že prav povsod na svetu. Odgovorni naj si pokličejo v spomin besede, napisane na palači Centralnega statističnega urada v Rimu: Numerus fundamentum rei publicae!

Ob koncu naj se ustavimo še pri vprašanju plačilne bilance našega ozemlja. O njej ni najti nikjer omembe, razen če štejemo sem pripombo, da «v tej dobi ni bilo potrebno zahtevati od italijanske vlade nikakršne tuje valute». Pripomba kaže sicer skromnost, ki smo je v takih stvareh že navajeni pri poveljniku področja, vendar je trenutno razveseljiva. Ceprav nam, žal, niso na razpolago nikakršni podatki, sodimo, da je bil pritok deviz bodisi iz nakazil za vzdrževanje čet ali od izvozd, od pomorskih agentov, in ostalih cesij sicer v razmerju z gospodarsko stagnacijo ozemlja, a vendarle tolik, da je zadostil vsaj trenutnim potrebam. Devize, kakor vse kaže, končujejo pri Narodni banki v Rimu, razen tistih, s katerimi avtonomno razpolagajo Združene ladjedelnice, v razliko od vseh, ostalih, ki so dolžni odvajati 50% svojih deviz uradu Cambital pri lokalni produžnici Banca d'Italia. Zato molk v poročilu, ker bi sicer postalo še bolj očito, da Tržaško ozemlje v resnici ni samostojno in da ZVU sploh ne želi oživiti glavnih funkcij državne suverenosti, četudi se govori v drugem odstavku uvoda k finančnim sporazumom, sklenjenim meseca marca v Rimu med poveljstvom področja in vlado italijanske republike, da «želе izvesti določbe mirovne pogodbe».

Ni namen tega članka postavljati teze ali zahteve. Kratka analiza, ki smo jo izvedli, je dovolj poučna, da si more vsakdo napraviti potrebne zaključke. Vodilna misel je bila «sine ira et studio» poučiti javnost o slabem vodenju javnih poslov in opozoriti prizadete na odgovornost, ki izvira iz pojma «abus de confiance». Se druga misel se ji je pridružila: postaviti vprašanje konstruktivne kritike, toda v objektivnem in ne v formalnem smislu!

Ko je med prvo svetovno vojno odlični italijanski jurist Pantaleoni svaril zaradi težkega finančnega položaja države, je vztrajal pri štedljivosti v upravi in pri reformi fiskalnega sistema. Dejal je, da je dolžnost vlade koristno uporabiti sredstva, ki so pridobljena z dolgovi. «Kajti sicer», pravi, «so državljani v položaju človeka, ki ima družabnika in jamči za njegove dolgove, kar pa ta po mili volji izkorišča in dobljeno posojilo razmetava».

Zdi se, da imamo danes v Trstu do pike podoben položaj.

Učenjaki iz Luisane

Sinclair Lewis v svojem novem romanu «Kingsblood Royal» ostro žigosa ameriški rasizem. Vse to njegovo delo je velika obtožba. Lewis je na satiričen način iznesel «znanstveno» definicijo, ki jo je o črncih podala univerza v Luisani. Ta «znanstvena ustanova» je med drugim iznesla tudi tale zaključek:

«Crnci niso ljudska bitja. To dokazuje debelina njihove lobanje. Na to lobanjo lahko pade velik kokosov oreh ali kamen, ne da bi se črnec zdrznil.»

Ne gre torej niti za manjvredno raso, temveč za to, da črnci sploh niso ljudje. Kaj ni imel potem prav neki kukluxklanovski senator, ki je ne dolgo tega predlagal, da se uzakoni zakon, po katerem bi črnce proglasili za «hudičeve otroke».

Ni težko uganiti, zakaj je «Reader Digest» (izgovori Rider Dajdžest) predlagala, naj se ukine olimpiada («Reader Digest» je znana ameriška reakcionarna revija). Če se organizira olimpiada, mora sodelovati tudi Amerika, in ker mora sodelovati, ne more brez črncev! Ne morda zaradi tega, ker se mora tudi črncem omogočiti, da tekmujejo na olimpiadi, temveč zaradi tega, ker bi imela Amerika brez črncev manj olimpijskih rekordov.

Kljub temu pa so črnci še enkrat reševali renome Amerike na olimpiadi v Londonu. Zaradi uspehov črncev, ki niso ljudje, se je tolikokrat dvignila ameriška zastava na olimpijskem stadionu. Res pa je tudi, da so v Londonu črnci spali v posebnih prostorih, ker je prišel z Američani v London tudi kukluxklanovski duh. Nihče pa ni protestiral, da je «višja» bela Amerika dosegla uspehe s — črnci. «Bo že še prilika, da bomo tem olimpijskim večinam», so mislili Američani, «dokazali, da jih ne cenimo več kot dobre dirkalne konje».

KIP SVOBODE IN NJENI GOSPODARJI

Kakor piše Lewis, so «znanstveniki» iz Luisane ugotovili o črncih tudi tole:

«Vsi črnci so veliki lenuhi ter ni v njih niti trohice borbenosti. Prav zaradi lenobe ne morejo zaslužiti več kot 11 dolarjev na teden.»

Kako pa se to ujema z olimpijskimi rekordi, ki so jih ti lenuhi dosegli? Teza o «debeli lobanji» je pač postavljena na enaki «znanstveni podlagi» kot teza o lenobi.

V resnici pa so ameriški reakcionarni krogi najbolj zaskrbljeni zaradi dejstva, da se je v teh lobanjah, ki ne reagirajo na kokosov oreh, razvilo živo spoznanje, da si bodo samo z borbenostjo priborili svoje pravice ter da jih je večina v vrstah Wallaceovega demokratičnega gibanja.

Kratke vesti iz vsega sveta

Truman ali Dewey

oba vidita isto „komunistično nevarnost"

ALBUQUERQUE (Nova Mehika), 24. — Republikanski kandidat Thomas Dewey je danes obrazložil svoj program za boj proti inflaciji, ki se naslanja na sledeče točke: ponovno znižanje davkov, zmanjšanje vladnih stroškov, pospeševanje štednje in zvečanje proizvodnje. Na področju zunanje politike se je Dewey izrazil za povečanje pomoči Kitajski (Čangkajškovi seveda), za ustanovitev mogočne zapadnoevropske zveze in za politiko odpora proti «napadalnosti na svetu, ki jo izvaja revolucionarni komunizem». Vsekakor bo ameriškim volivcem težko izbirati med tem kandidatom in Trumanom.

Spremembe v poljski socialistični stranki

VARŠAVA, 24. — Oskarja Langeja, ki je prisostvoval kongresu socialistične stranke, so morali nenadoma med diskusijo prenesti na kliniko. Tako ni mogel odpotovati v Pariz, kjer bi moral prisostvovati delu na generalni skupščini OZN kot član poljske delegacije.

Po petdnevnem razpravljanju se je včeraj zaključil kongres poljske socialistične stranke. Zaključno poročilo javlja, da je med vodilnim kadrom stranke kakih petnajst sprememb in ostavk. Resolucija, ki je bila odobrena na koncu kongresa, podaja zgodovino razvoja socializma na Poljskem od socializma nacionalističnega tipa izza vojne pa do bližnje ustanovitve zedinjene stranke delavcev na podlagi marksizma-leninizma. Ta resolucija obtožuje voditelje, ki so podali ostavko, kakor tudi ostale člane, ki so pozneje priznali svoje zmote, nacionalizma, odklona na desno in pa spletk, ki naj bi onemogočile združitev z delavsko stranko.

Predvajanje sovjetskih filmov v Beogradu

BEOGRAD, 24. — Društvo za jugoslovansko-sovjetsko sodelovanje je organiziralo za 12 večerov predvajanje šestih najnovejših sovjetskih filmov, ki so prejeli Stalinovo nagrado za leto 1947. Prvi večer, in sicer 21. t. m so predvajali film «Rusko vprašanje». Ravnatelj višje šole za kinematografijo v Beogradu Afrič je ob tej priliki imel predavanje o sovjetski kinematografiji.

Bevin v poslanski zbornici

LONDON, 24. — Včeraj zvečer se je angleška vlada sestala, da bi v glavnih obrisih odobrila Bevinov govor za danes popoldne v poslanski zbornici. Bevin je tudi poročal o svojih razgovorih v Parizu.

V svojem političnem poročilu v Spodnji zbornici je Bevin izjavil: «Mi podpiramo Bernadottov načrt in britanska vlada bo storila vse mogoče, da bo ta načrt sprejet. To pa še ne obvezuje Velike Britanije na priznanje izraelske države». Govoreč o berlinskem vprašanju je Bevin dejal: «Mi smo vedno pripravljeni sprejeti sovjetsko marko kot edino plačilno sredstvo v bivši nemški prestolnici, samo da ta ostane pod nadzorstvom štirih velesil». Napovedal je tudi, da se bodo ta teden v Parizu nadaljevali razgovori o Berlinu.

Ko je govoril o štirih nemških generalih, ki jih imajo v priporu britanske oblasti v Nemčiji, je Bevin izjavil: «Veliko število dokumentov, ki so jih zavezniki zaplenili, dokazuje odgovornost teh štirih generalov; pri tem gre tudi za številne vojne zločine». Bevin je dodal, da so ti štirje generali zadnji vojni zločinci, ki jih sodi britansko vojaško sodišče.

Med drugim je tudi Bevin dejal, da upa, da bo v začetku prihodnjega leta ustanovljena začasna vlada Zapadne Nemčije, nato pa je dodal: «Smatramo, da bo prej ali slej prišlo v Nemčiji do enotne vlade, česar mi nikakor ne bomo ovirali».

Odkar je v prejšnjem tednu Morrison v poslanski zbornici izjavil, da vlada predlaga povečanje skoraj na dvojno količino nekaterih vojnih letal kot del novega oborožitvenega načrta, so delnice glavnih britanskih letalskih družb iz dneva v dan močno poskočile.

Angleška mornarica bo imela v teh dneh velike jesenske manevre. Odkar se je končala vojna, še ni bilo združenih toliko vojnih enot. Med drugimi bodo sodelovale admiralska ladja «Duke of York» ter letalonosilke «Thesee», «Vengeance» in «Illustrious».

ČSR zahteva

izročitev Papanka

PRAGA, 24. — Češkoslovaška vlada je zahtevala od francoske vlade izročitev dr. Jana Papanka, bivšega češkoslovaškega delegata pri OZN.

Dr. Papanek, ki je po februarskih dogodkih nastopil proti sedanji češkoslovaški vladi, je sedaj v Parizu. Obtožen je, da si je prilastil 125.000 dolarjev. Češkoslovaške oblasti so izdale za njim tiralico.

JUGOSLOVANSKI MLADINCI DELAJO PRI GRADNJI «AVTOCESTE BRATSTVA IN EDINSTVA»

SE O OBCINSKIH VOLITVAH

Birokracija goriške občine na delu

Vsem je danes jasno, posebno pa nam Slovencem, zakaj je goriški prefekt na željo in pritisk superna-cionalističnih krogov odložil za cela dva meseca občinske volitve, ki so bile sprva napovedane za 5. september. Pokazalo se je, da niso to odložitev narekovale nobene tehnične zapreke ali posebni vzroki. Gre le za eno plat tiste sovražne protislovenske politike, katero zasledujejo pri nas ne le šovinistične stranke, ampak, kakor so nam zadnja dejstva jasno dokazala, tudi pokrajinska oblast.

Namen odgoditve je, da se da nekaterim političnim strujam čas združiti se v nekak italijanski nacionalni blok za skupen nastop proti slovenski «nevarnosti». Upravne volitve bi radi pretvorili v politične in šovinistični tisk že od vsega početka kliče stranke, da se združijo in postavijo na skupno kandidatno listo «italianissime» može, ki bodo znali v občinskem svetu kričati, da je Gorica «italianissima» in «santa». Resnično blagostanje občine, pametno gospodarstvo in zdrava komunalna politika, vse to je postranska stvar in ni važno, da pridejo na upravo vestni in sposobni gospodarji, Italijani in Slovenci! Italijanske stranke pa se kljub tej ugodni odložitvi še niso sporazumele za skupen program in kaže, da se tudi ne bodo ter da bo vsaka šla na volitve samostojno. S tem seveda še ni rečeno, da si niso precej složne v gledanju na nas.

Da so se razne politične struje ogrevale za odgoditev volitev, se nam ne zdi nič novega in se ne čudimo, vsaka pač dela za svoj interes. Ne moremo pa prizanesti krivice in žalitve, ki nam jo je storila pokrajinska uprava s prefektom na čelu, ko je pristala in ugodila strankarskim naklepom proti Slovencem. In kaj imamo sedaj od tega? Slovenci smo se kot rečeno že za prvi rok tehnično vsestransko pripravili, zbrali podpise, sestavili in predložili županstvu kandidatne liste itd. Treba je bilo mnogo dela, skrbi, zamude časa in stroškov. In zdaj je treba — birokraciji na ljubo — vse delo ponoviti s kraja do konca, ponovno zbirati podpise, najeti si notarja, sklicati ljudi, da zamujajo čas, trositi denar, delati poti, da se ustreže muhasti gospodi. Za vse to je rok strogo odmerjen do 1. oktobra.

Vprašamo se tudi, na čigava ramena gredo vsi tisti veliki stroški, ki jih zahteva dvomesečna zakasnitev volitev in ponovne volivne priprave, tako v naši občini kakor v ostalih trinajstih občinah goriške pokrajine? Stroški bodo prišli tako ali tako na upognjena ramena občanov, katerim že četrto leto po končani vojni diktira lastno samovoljo neizvoljena, nasilna in šovinistična uprava, ki ima svoje prste pri tej umazani aferi.

Slovenci se politično in moralno čutimo še bolj pripravljene za 31. oktober kakor smo bili za 5. september. Naš složni in samozavestni nastop pa bo naš najboljši odgovor vsem, ki so delali račune brez nas.

Cepljenje proti davici in kozam od 27. septembra do 9. oktobra

Gorinško županstvo sporoča, da bo v naši občini jesensko cepljenje otrok proti davici in proti kozam v spodaj navedenem razporedu. Najprej bodo otroke cepili proti kozam in jim dali injekcijo proti davici; po treh tednih bo pregled cepljenja in bodo otroci dobili še drugo injekcijo proti davici.

Cepljenje otrok iz Gorice in Sandreža bo od 27. septembra do 2. oktobra (od 9 do 10 ure) v ambulatoriju v ul. Mazzini št. 7, otroke iz Pevme, Podgore, Oslavja in Ločnika v dneh 4., 5., 6., 7. in 8. oktobra (od 9 do 10 ure) v zdravstveni ambulatoriju v Podgori.

Cepljenje je obvezno za vse otroke od 1 leta starosti dalje. Brez potrdila o cepljenju ne bodo otroci sprejeti v šolo. Toliko v znanje staršem in oskrbnikom. Kršitelji teh predpisov bodo kaznovani po čl. 260 in 266 zdravstvenega zakonika od 27. marca 1934 št. 1285.

GORIŠKI DNEVNIK

PODRUŽNICA UREDNIŠTVA IN UPRAVE PRIMORSKEGA DNEVNIKA V GORICI - SVETOGORSKA ULICA 42 - TEL. 749

Osnovnošolske razmere v Tržiču

Tržič lahko prištevamo med tiste kraje, kjer slovenstvo najhitreje tone v tujem morju. Ako globlje pogledamo v domače razmere, nam ne bo težko uganiti, kje tiči krivda in zakaj ravno v Tržiču ponehava ona velika narodna zavednost, ki je še pred leti bila vzor drugim krajem na Goriškem.

Kljub temu da se je mnogo strokovnih in navadnih delavcev slovenske narodnosti odselilo zaradi brezposelnosti v Istro in bližnjo Jugoslavijo, je ostalo v Tržiču še mnogo slovenskega prebivalstva, ki skupno tvorijo še največjo slovensko vas na Goriškem. Natančnega števila sicer ne vemo, a poznavalci pravijo, da jih je še okoli dva tisoč. Res, da je med temi mnogo neporočenih in da stanujejo v Tržiču le zaradi zaposlitve, vendar pa je tudi mnogo družin s številnimi šoloobveznimi otroki. Lansko leto je obiskovalo slovensko osnovno šolo samo 40 otrok. Vsi drugi slovenski starši so vpisali svoje otroke v italijansko osnovno šolo. Ko smo jih vprašali, zakaj jih ne vpišejo v slovenske šole, smo dobili razne obotavljajoče izgovore, ki nikakor ne upravičujejo tega početja. Evo vam le nekaj teh izgovorov: Bojim se, da me vržejo iz službe; bojim se, da mi opustošijo stanovanje; ne bom imel miru pred sosedi italijanske narodnosti, ki stanujejo z nami v isti hiši; fašisti nas bodo pretepli ali že kaj hujšega. Najbolj ponižujoč pa je bil odgovor: slovenska šola ne bo koristila mojim otrokom, ker smo v Italiji.

Priznamo, da je bila še pred nedavnim v Tržiču tolpa, ki je strahovala delovno ljudstvo in še posebno zavedne Slovence, a zaradi teh se Tržič še ni podrl, kakor se ni še podrla Gorica in prav nobena druga slovenska vas na Goriškem. Taki izgovori ne drže in ne bodo nikdar držali. Ko bi se vsi Slovenci tako izgovarjali, bi fašisti še vedno bili v Ljubljani in v Zagrebu, mi vsi bi pa bili že davno pomrli po koncentracijskih taboriščih in bi naše kože že davno prestrojili za naci-fašistične aktovke. Danes še sence ni več tistih strahot, katere je moral preiti slovenski narod. Ostankov fašizma se pa ni treba toliko bati, ker iz izkustva vemo, da so ščurki sami sebe požrli. Tistim pa, ki mislijo, da slovenskim otrokom ni potreben več pouk v materinem jeziku, lahko povemo, da so v veliki zmoti. Le v taki šoli, kjer se poučuje v materinem jeziku, bodo lahko napredovali in se z lahkoto poglabljali v razna znanja, neprisiljeno in brez različnih slovarjev. Ali veste, kako hudo je vašemu sinčku ali hčerki, ko mora po vašem naročilu v tako šolo, kjer ne razume učitelja in se mora zaradi vas mučiti z izrazi tujega jezika? Naj bo učitelj še tako ljubezniv z vašim otrokom, nikdar ne more nadomestiti učiteljice, ki govori z njim v materinem jeziku.

V slovenskih šolah se naši otroci nauče toliko italijanščine, da jim prav gotovo ne bo potreba segati po slovarjih, ko jo bodo potrebovali. Zato je že šolska oblast poskrbela, ko nam je že od drugega šolskega leta osnovne šole dalje potisnila v šolo toliko pouka italijanščine, kolikor je slovenščine. Da ne bomo več potrebovali slovenščine v Italiji je največja zmota. Na vzhodu, to se pravi pred vašim pragom se začenja slovenski svet, s katerim bo morala Italija enkrat imeti najtesnejše stike, ako bo hotela zadostiti svojim gospodarskim potrebam. Ali ni naš narod najbolj pripraven, da tvori most prijateljstva in mirnega gospodarskega sožitja med obema narodoma? Ali mislite, da bodo vedno Američani šarili po Evropi? Ko bodo oni odšli, bo z njimi odšel tudi fašizem in razmere bodo postale popolnoma drugačne. Ta dan pa ni daleč! Slovenščina bo našim otrokom še mnogo koristila, saj Italijani se je itak nočejo učiti.

Težko nam je pri srcu, ko vam moramo vse to pripovedovati in prav v dobi, ko se naši vrli slovenski Benečani prebujajo in zahtevajo slovenske šole. Spoznali so, da jim je pouk v nematerinem jeziku velikanska ovira v njihovem duhovnem razvoju.

Težko nam je, ko vam moramo očitati, da so padli naši najboljši sinovi v borbi za svobodo narodov. Naša dolžnost je, da nadaljujemo njihovo delo, dokler ne bodo vse ovire podrte in ustvarjen na svetu tak mir, da se bodo lahko vsi narodi svobodno kulturno izživljali, kar je prvi pogoj gospodarskega in socialnega preporoda na svetu.

Pošiljajte svoje otroke v slovenske šole in ne smešite se pred poštenimi Italijani, ki tega niso nikdar zahtevali, kakor ne morete vi zahtevati, da bi oni svoje otroke pošiljali v slovenske šole. Ne nasedajte raznim plačanim šovinistom, ki so le ostanki iz fašistične dobe in bi radi zanetili novo vojno med poštenimi narodi.

IZPRED SODIŠČA

Vino, pretep, bolnica in 18 mesecev zapora

Dve razpravi in dve razsodbi — to je vse, kar je bilo včeraj na goriškem sodišču. S tem se je pa spet pričelo petkovo zasedanje kazenskega sodišča, ki je čez poletje odpadlo.

Zatožni klop je najprej zasedel 32-letni elektromehanik Aldo Moser iz Štarancana, obtožen, da je 18. junija proti večeru povzročil resne telesne poškodbe Jakobu Budi iz Tržiča. Možakarja sta se omenjenega večera brez pravih vzrokov hudo spoprijela v gostilni «Aquila nera», tako da jima je moral gostilničar zaradi ljubega miru pokazati vrata. Zunaj sta si Moser in Buda šele pljunila v roke in sprejela boj. Kot rečeno ni bilo za to nobenega tehtnega povoda, le da jima je vino prav pošteno zatemnilo razum. Najhujša je predla Budi, ki si je zlomil desno roko, katero ima že od prej malce poškodovano. Moserja je sodišče priznalo za krivega in ga obsodilo na 1 leto in 6 mesecev zaora ter poravnavo stroškov. Všteli so mu v obtežilne okolnosti nekaj prejšnjih obsodb za navadne prestopke, kot pijančevanje, prekrške prometnega reda itd.

* * *

Sodišče je vzelo v pretres priziv Marije Rovtar por. Mužina, lastnice mlekarne v ul. Brigata Pavia št. 114, proti razsodbi od 24. marca tega leta. Tedaj je bila obsojena na 40 tisoč lir in druge stroške, ker je prodajala mleko z manj odstotki maščobe kakor določa zakonik. To globo so ji sedaj znižali na 5000 lir.

Zagotovljena suha tla Novi Gorici

Mladinske brigade so izkopale strugo Korna

Na Kromberški ravnini se naglo dviga s tal Nova Gorica. Tu dela 25 brigad mladincev iz Srbije, Hrvatske, Črne gore, Bosne, Makedonije in Slovenije. Med njimi se je do sedaj v tekmovanju najbolj izkazala srbska župska brigada, ki je štirikrat udarna in pohvaljena ter si je trikrat osvojila prehodno zastavico glavnega štaba mladinskih delovnih brigad. Od približno 4500 brigadirjev in brigadirk jih je nad 800 dobilo naziv udarnikov, 1400 pa je bilo pohvaljenih.

Poleg svojega dela pri gradnji mesta so brigade priskočile na pomoč s prostovoljnim delom tudi kmetom, zlasti pri gradnji zadružnih domov na vaseh.

Glavno delo so mladinske brigade opravile pri regulaciji 3,5 km dolgega potoka Korna in pritoka Danberka, ki sta s poplavami ogražala ravnico, na kateri vstaja Nova Gorica. V težkih terenskih pogojih so izkopali 3.000 kub. m materiala. Delo je čestokrat oviralo slabo vreme. Vrla mladina pa se ni ustrašila ne poletne vročine ne hladnega pomladanskega in jesenskega deževnega vremena. Ko se je mastna ilovica oprijemala lopat, so jo premetavali kar z golimi rokami, da so svoje obveznosti izpolnili po določenem načrtu.

Za njimi so hitele nič manj požrtvovalne tlakovalske brigade, ki so svoje delo opravile v določenem roku in so tlakovale od spodnjega konca že nad 120 m struge. Sedaj tlakujejo na gornjem koncu. Ustanovila se je posebna ženska briga-da, ki pomaga pri utrjevanju nasipa. Načrt predvideva, da bo regulacija Korna popolnoma dovršena sredi oktobra. S tem bo za vedno odstranjena nevarnost nevarnost poplav in vlage

Slovenci!
Jutri vsi na
LJUDSKI TABOR
v Sovodnje
Pokažimo našo slogo!

Smrt zavednega moža

Umrl je v Podgori dne 20. t. m. Cibič Ivan, star 66 let. Pokojni je bil zaveden naš mož. Med vojno je izgubil dva sina. Enega teh so Nemci kot partizana ujeli v Ločniku in ga po strašnem mučenju ubili. Pokojnega Ivana so v torek pokopali v Pevmi. Pogreba se je udeležilo veliko ljudi in pevski zbor.

Ne jemlji tujca pod streho

Ker je brez dovoljenja oddajala sobe tujcem, je včeraj plačala globo gospodinja Rojc por. Steni Marija iz ul. Baiamonti št. 1.

Novo šolsko leto v goriškem okraju

V goriškem okraju se je te dni pričel pouk na prvih višjih osnovnih šolah (sedemletkah) v vsej večjih središčih. V Dornbergu, Vipavi in Dobravljah so odprli po dva razreda. Številen je obisk tudi na višjih osnovnih šolah v Kojskem, Dobrovem, Kanalu in Mirnu. Pred dnevi so pričeli s poukom na nižji gimnaziji v Ajdovščini in na višji gimnaziji v Šempetru. Večina dijakov srednjih šol živi v internatih, odnosno dijaških domovih. V Šempetru se je prijavilo v dijaški dom okrog 170 dijakov, v Ajdovščini pa 127.

Prihodnji mesec bodo ustanovili večerne delavske gimnazije v Solkanu, Šempetru, Ajdovščini in verjetno tudi v Vipavi. Med tem pa je potrebno, da sindikalne podružnice zainteresirajo za večerne gimnazije čim večji krog mladih delavcev.

Za strokovni kader bodo organizirali v decembru industrijsko šolo v Novi Gorici. V Ložah na Vipavskem in Vipovžah v Brdih bodo pričeli te dni s poukom na mešani enoletni vinarsko-sadjarski šoli, v Šempetru pa na vrtnarski šoli.

Ob začetku šolskega leta so učitelji osnovnih šol sprejeli obsežen učni in delovni program, izvedba katerega je jamstvo za dvig učnih uspehov in discipline na šolskem in kulturnem polju. Po možnosti bodo povsod organizirali večerne tečaje za izpopolnitev osnovnega znanja vaške mladine. Splošna šolska in kulturno-prosvetna vprašanja bodo učitelji reševali skupno z vaščani na množičnih sestankih in na posvetovanjih z roditelji.

KINO

VERDI, 17: «Povratek dr. X». H. Bogart.
VITTORIA, 17: «Buffalo Bill», barvni film, J. Mac Crea.
CENTRALE, 17: «Grand Hotel Astoria», G. Rogers, L. Turner, W. Pidgeon.
MODERNO, 17: «Poletna nevihta», L. Darnell in G. Sanders.
EDEN, 17: «Uporniki Sahare», V. King in J. Woodbury.

Zmikavti pri fotografu

Včeraj se je šla mlada Bruna Makuc slikat k fotografu Oblaku v ul. N. Sauro št. 3. Ko jo je fotograf poklical iz čakalnice v temno sobo, je Makucova v skrbi, da se čim lepše prostavi, pozabila v čakalnici volneno jopo, ki jo je stala 3000 lir. Dolgoprstneži pa znajo tudi pri fotografu izkoristiti priliko in tako so jo pobrisali z jopo. Makucovi ni preostajalo drugega nego prijaviti tatvino policiji.

Kmetijstvo

Kmetijska nabavna in prodajna zadruga v Trstu obvešča vse svoje člane in odjemalce, da je prejela zadnjo pošiljko lesene posode za trgatev.

V svoji prodajalni v Trstu, ul. S. Mercadante 4 (tel. 8819) — poleg knjigarne Stoka, in v Miljah dobijo kmetje in vinogradniki tudi potrebne pripomočke za zdravo kipenje mošta in za vino ter sploh vse kmetijske potrebščine po ugodnih cenah.

Svoji k svojim!

Gozdna drevesca za kmetovalce! — Gozdni urad je stavil na razpolago kmetijskemu nadzorništvu število gozdnih drevesc (okoli 30.000 komadov), katera naj razdeli kmetovalcem brezplačno.

Vsi tisti, ki imajo namen napraviti kak gozdni nasad, so vabljeni, da si naročijo potrebno količino pri kmetijskem nadzorništvu v ulici Ghega štev. 6-I najkasneje do 30. oktobra 1948.

Prvi koncert učiteljskega zbora

Prejšnjo nedeljo so učitelji, ki so obiskovali pevovodski tečaj v Portorožu, priredili v parku oficirskega kluba koncert s sodelovanjem vojaške godbe.

Na sporedu so bile skladbe Adamiča, Kogoja, Lajovica, Matatiča, Rongofa in Emila Komela. Dirigirala sta prof. Srečko Kumar in Mladen Markov iz Buj. Vse točke so bile dobro podane, kar je dokaz vestne in skrbne priprave. V mešanem zboru je nastopilo 64 pevcev, ki so s tem koncertom pokazali lepe uspehe. Dosegli so jih na 17-dnevnem pevovodskem tečaju v Portorožu, kateremu so posvetili dnevno 8 do 10 ur svoje duševne in fizične moči. Predelali so začrtan program, ki je obsegal metodiko petja za ljudske šole in glasbene predmete za vodstvo zborov. Tečaj, ki je bil vključen v dvomesečno tekmovanje, je vodil glasbenik Srečko Kumar.

H koncertu naj še omenimo zadnjo točko programa «Pesem srpa in kladiva», kjer je nastopil balet z recitacijo katere tekst in plesne gibe je sestavila in naštudirala Vuka Kumarjeva. Ta točka je vsem silno ugajala.

Novoustanovljeni učiteljski pevski zbor Slovencev in Hrvatov v Istri ima polno načrtov. Ker ima namen stalnosti, bo z rednimi mesečnimi vajami študiral nove pesmi, ki jih bo vključil v svoj program, že naštudirane pa bo skušal čim dovršnejše podati. Prav tako bodo tudi imeli skupna glasbena predavanja. Vse to naj bi služilo posameznikom za prakso v šoli, kakor tudi celotnemu zboru, ki namerava prirediti turnejo po Sloveniji.

S programom, ki so ga to nedeljo izvajali v Portorožu, bodo nastopili oficielno v Kopru ob priliki gospodarske razstave, ki bo od 17. do 24. prihodnji mesec. Nastopili pa bodo tudi v Izoli, Piranu in Bujah. Upajmo, da se bo v tednu glasbenih prireditev (saj je napovedano vse polno raznih zborov, baletnih skupin in godb iz raznih krajev in tudi iz Jugoslavije) učiteljski pevski zbor dobro izkazal in si napravil sloves.

L. K.

ISTRSKI DNEVNIK

PODRUŽNICA UREDNIŠTVA PRIMORSKEGA DNEVNIKA V KOPRU - ULICA C. BATTISTI 301/a PRITL. - TEL. 70

Priprave za razstavo gospodarstva jugoslovanske cone STO-ja v Kopru

Pred nami so v teku velike priprave za razstavo gospodarske delavnosti jugoslovanske cone Tržaškega ozemlja, ki bo v dneh od 17. do 24. oktobra. Razstava bo v prostorih nedograjene zgradbe italijanske šole, blizu gostilne Taverne, torej na zelo lepem kraju ob morju. Prostorninsko bo zajela ogromen prostor, ki bo ves skrbno izrabljen, da bo lahko služil svojemu namenu Sedaj je tam veliko število delavcev, ves dan zaposlenih z zidavo, predelavo, postavljanjem oken, vrat, podov itd.

Iniciativa za prireditev razstave je naletela v najširših gospodarskih krogih, kakor tudi med prebivalstvom, na pravilno razumevanje in je pritegnila k sodelovanju širok krog sodelovalcev in interesentov. Že prvi koraki in delo dokazujejo, da bo razstava uspela in izpolnila naloge, ki so postavljene pred njo. Nedvomno bo razstava važen mejnik v gospodarskem življenju cone B, ker bo pritegnila k sodelovanju pri reševanju gospodarskih problemov široke mase prebivalstva, jih zainteresirala za bodoče naloge na tem področju ter pokazala uspehe in važnost načrtnega gospodarstva.

Za čim boljšo organizacijo posameznih panog razstave so sestavljene posebne komisije, ki so pridno no delu. Tako sodeluje komisija za estetsko opremo razstave ter za olepšanje zunanjega lica mesta. V pristanišču asfaltirajo pomol, kjer pristajajo potniške ladje, popravljajo cesto od bivše železniške postaje, ki pelje v Koper, in cesto od Mude do razstavišča. Ves ta obalni del s pravkar obnovljeno cesto, ki pelje v Semedelo, bo prenovljen do tega časa.

Razstava, ki bo prikazala važnost našega gospodarstva, je dobila že prijave številnih zadrug, obrtnikov, ribičev itd. Kmetijske zadruge bodo razstavile zlasti vrtnarske proizvode, ker je ravno vrtnarstvo najvažnejši sektor našega kmetijstva. Poleg razstave žita, koruze, najrazličnejših semen, zdravilnih rastlin, sadja, letošnjega in lanskega vina, bo razstavljena tudi goveja živina.

Obrtniki v vseh mestih okrožja so imeli že sestanke, na katerih so razpravljali o udeležbi na razstavi. Obrtniki so prijavili do sedaj že več izdelkov. Posebno so se izkazali mizarji, ki bodo pokazali na razstavi kompletne spalnice, kuhinje in posamezne dele pohištva. Razstava mizarske obrti bo pokazala moderno racionalno pohištvo, ki naj bo dostopno vsem slojem prebivalstva. Zastopani bodo tudi gradbeni mizarji ter tesarji. Ti bodo razstavili posebnosti cone in sicer športne in navadne čolne. Kovači bodo pokazali razne kovinske predmete za pomorstvo, kot osi in vijake, sidra in podobno.

Uprava razstave bo dala primeren poudarek ribištvu, ki mu pripada glede na njegov gospodarski pomen. Neko lovsko društvo je predlagalo upravi, naj bi priredila tudi razstavo istrskih brakov.

Na posebno željo je bil sprejet predlog naj bi bili za časa razstave kongresi posameznih kmetijskih strok: tako sadjarjev vinogradnikov itd.

Vsa ta pobuda prihaja od strani prebivalstva vsega istrskega okrožja in kaže, da je sodelovanje na razstavi zajelo širok krog sodelavcev. Posebno je potrebno poderta ti pravilno razumevanje, smisel in elan dela, ki ga je pokazalo podjetje «Edilit» pri adaptaciji razstavnih prostorov in ostalih gradbenih delih.

V času razstave bodo tudi razne kulturne in druge prireditve, za kar je zadolžena posebna komisija. Ta je že izdelala celotedenski načrt prireditev, ki obsegajo večere na morju, prevoze s parniki, prireditve gledališč z Reke in iz Trsta, nastope pevskih zborov, glasbene in fizkulturne prireditve itd.

Ob pogledu na vse te priprave in na splošen odziv za sodelovanje na razstavi interesiranih kmetovalcev, obrtnikov, gospodarskih ustanov in drugih je uspeh razstave zagotovljen.

Zborovanje športnikov

V nedeljo 26. t. m. bo v Kopru zborovanje vseh športnikov in vseh športnih društev istrske cone. To za vsa športna društva obvezno zborovanje bo v prostorih na Ložo na Titovem trgu ob 9 dopoldne. V glavnem se bo razpravljalo o problemih športa v Istri. Za prevoz, kot je bilo javljeno v okrožnici, je poskrbljeno. Pozivamo vse športnike, da pridejo točno.

Zborovanje ZPP v Kampel-Salari

Za to nedeljo je organizirala ZPP veliko zborovanje v Kampel-Salari. Program obsega kulturno prireditev, govore in na koncu ples. Za prireditev so v teku velike priprave. Naša dolžnost pa je udeležiti se zborovanja v čim večjem številu

Začetek šolskega leta

Šolsko nadzorništvo za Trst javlja, da bodo odprli ljudske šole v mestu 20. t. m. od 20. do 25. se bodo vršila vpisovanja in od 23. do 30 bodo polagali učenci jesenske izpite in izpite za sprejem v II., III., IV. in V. razred za privatne učence. Redni pouk se bo začel 4. oktobra.

Razprava zaradi podkupovanja javnega uslužbenca

Palčič Josip, rojen v Lakinji in bivajoč v Skofijah III je dobil od Vojne uprave dovoljenje za izvoz določenih kosov pohištva iz cone B v cono A. Pri tej priliki je hotel izvoziti še kaj več, kakor je imel navedeno v seznamu. Toda kako?

Mislil si je, kaj bi toliko razmišljal, najbolje bo, če poskusim srečo kar pri zaščitnikih. In res, rečeno, storjeno. Ko je 11 avgusta t. l., torej dan pred odhodom, srečal zaščitnika Perošo Rudolfa, je tega nagovarjal, da bi mu prihodnji dan omogočil iztihotapiti iz cone B v cono A 500 tisoč jugolir. Stvar bi aranžiral tako, da bi skril denar v kamion med blagom, ki ga bo naslednji dan prepeljal v Trst. Zaščitniku Peroši je v ta namen obljubil lepo nagrado. Peroša naj bi seveda «zamižal» z obema očesoma, ko bi na bloku pregledoval kamion.

Palčič si je bil svojega uspeha gotov in v tem prepričanju je napravil nadaljnji načrt, da bo prepeljal tudi še nekaj več pohištva in drugega, kakor pa je določalo izvozno dovoljenje Vojne uprave. Ko je naslednji dan 12. avgusta nakladal na svojem domu pohištvo na kamion, je bil svoje stvari že tako gotov, da je naložil več, kakor pa bi bil smel in sicer: divan, stensko uro, nekaj stotov krompirja, drv in slanine. Po prihodu je zaščitnika Umka Vojka, ki je imel nalogo pregledati tovor, peljal v sobo in ga z lepim uvodom skušal podkupiti. Dal mu je dva tisoč jugolir z namenom, da mu dovoli vtihotapiti v cono A gori navedene predmete.

Toda Palčič se je močno vštel. Ni pač računal s poštenostjo in vestnostjo naših varnostnih organov! Ko je bil najbolj prepričan, da bo šlo drugi dan vse kot «na mazano», ga je čakalo veliko presenečenje. Oba zaščitnika, Peroša in Umek, sta namreč vse, kar sta doživela s Palčičem, takoj javila svojim predstojnikom.

Drugi dan je Palčič pripeljal pohištvo na blok v Skofijah, toda preiskava je potekla zanj dokaj neugodno. Vse predmete, ki niso bili na seznamu, je moral razložiti. To še ni bilo najhujše. Kje je onih 500 tisočakov? Kljub vztrajnemu iskanju jih varnostni organi niso mogli najti. Kdo ve iz kakšnega razloga jih Palčič ni vozil s pohištvom. Toda glede na že izvršeno podkupovanje javnih organov je moral v zapor, iz katerega pa je bil kasneje po položitvi varščine v znesku 50 tisoč lir izpuščen.

Te dni je bila pri okrajnem ljudskem sodišču v Kopru proti Palčiču glavna razprava, h kateri pa obtoženca ni bilo. V preiskavi je priznal, da je dal zaščitniku Umku 2.000 lir, toda navaja, ra zaradi tega, ker mu je pomagal nalagati pohištvo. Kot priča zaslišani Umek pa je v celoti potrdil obtožbo

Ljudsko sodišče je spoznalo Palčičevo krivdo v tem, da je nagovarjal Perošo, torej javnega uslužbenca, da bi proti plačilu nagrade dopustil nekaj protizakonitega, v primeru Umka pa, da je podkupil državnega uslužbenca, kakor tudi zaradi poskusa tihotapstva v smislu odloka o špekulaciji in gospodarski sabotaži. Za vse to je bil obsojen na 4 mesece in 15 dni odvzema prostosti in 45 tisoč lir denarne kazni.

Palčič ni v času svojega bivanja v coni B še spoznal, da je tukajšnja uprava nepodkupljiva, zato mora trpeti posledice.

O DEŽELI DOBRIH LJUDI

Tone Petkovšek

Brda...

Ves dopoldan me je hajkala švabska divizija tam po furlanski nižini. Pol mrtev sem se privlekel v prvo slovensko vasico. Toda komaj sem vstopil v hišo, da bi se odpočil, in mi je gospodinja ponudila vina in kruha, že plane skozi vrata dekle: «Tovariš, pojdi hitro naprej, švabi so že za vasjo!» Kam?» se mi je iztrgalo. Nisem poznal ne krajev ne poti, lahko bi prišel švabom naravnost v naročje.

Naglo sem pograbil brzostrelko in šinil skozi vrata. Toda tam me je že prijelo za roke drugo dekle: «Teciva tukaj!»

V kakih treh vaseh je bilo tako. Švabi so mi bili povsod za petami. Iz Krmina je prišla namreč cela divizija in se kot povodenj razlila po Brdih. Pa niso bili več hrabri kot nekoč, prišli so le ropat. Cele kolone dobrega briškega vina so vozili v Krmin in Gorico. Prašiči in kokoši so šli z njimi in vse, kar ni bilo priraslo ali pribito in je imelo kakšno vrednost v švabskih požrešnih očeh.

Popoldan sem prispel v Imenje, prijazno, a revno vasico. In vendar mi ni bilo treba prositi za hrano. Kar sami so nosili. «Na, jej, tovariš! Gotovo si zelo lačen. Na še malo vina, ne bo ti škodovalo!» so me silili.

A tudi Imenju se je bližal sovražnik. Hotel sem iti naprej.

«Ne hodi! Varno te bomo skrili. Saj sam itak ne moreš nič proti tisočem. Partizanskih brigad ni tukaj!»

Moral sem se vdati. Z dokaj nezaupanja sem se prvikrat v življenju splazil v bunker. Skopan je bil v zemlji pod listnikom poleg hiše. Malo niže se je na listnik naslanjal hlev, ki je bil kot prilepljen k bregu. Na ravnem ga niso mogli postaviti, saj v Brdih ga ni gospodarja, ki bi imel sto metrov ravnega sveta. Kmet je odgrebel listje, dvignil pokrov — in že sem bil v temni luknji. «Na svečo! Se to košaro primi!» je dejal in pokrov se je povesnil nad menoj.

Bil sem sam v temi. Slišal sem še, kako je grabil listje; končno je zavalil nanj nekaj težkega, brano ali plug. Dolgo časa je ropotal, nakar je vse utihnilo.

Prižgal sem svečo in posvetil z njo po prostoru. Ne, luknja ni bila tako slaba. Precej prostorna in suha je bila. Imel sem kar štiri odeje in lepo zalogo živil; še na cigarete ni možak pozabil. Pa vendar, kaj če niso izdajalci? je glodala misel. Kaj če me niso zvabili sem, da bi me predali Nemcem? Če sem se sam ujel v past?

«Tovariš, tovariš, čuješ!» mi je udarilo na uho. Zdrznil sem se.

«Zdaj bodi tiho in svečo ugasni!» je nekdo pritajeno govoril nad menoj. Utrnil sem svečo in s tesnobo in nemirom v srcu poslušal, da so švabi že na koncu vasi, da se bližajo hiši, da bodo zdaj tukaj.

Kako strašno počasi teče čas v bunkerju! Čakaš, čakaš, kdaj boš ujel kakšno besedo od zunaj, da boš zvedel, kje je sovražnik. Vsaka minuta je dolga ura.

Dolgo časa nisem nič slišal. Že sem se pomiril, češ švabi so že odšli: morda so pa našli kje sod dobrega vina in je to sedaj za njih važnejše kot pa takle samcat bandit. Tedaj pa je vzbudilo mojo pozornost govorjenje, ki je prihajalo iz hleva. Ljudje so morali biti tam. Toda razumeti nisem mogel nič. Kmalu pa je nekaj butnilo v zid, ki je bil stena mojega blnkerja. Butnilo je drugič, tretjič, kar naprej. «Kaj je to?» sem se drznil in roka mi je nehote segla po revolverju. Kmalu se je posvetila ozka šranja. Brez diha sem se stisnil k drugi steni bunkerja. Samo nekaj tega prokletega listja, ki ga je kmet nasul na tla, se je vsulo skozi šranjo. Se dvakrat je butnilo. Železna konica palice, s katero lomijo kamenje se je pokazala, se dvignila in izginila nazaj. Mrzel pot mi je lil po obrazu. «To so švabi», me je spreletelo.

Nepričakovano je vse utihnilo, železna palica je izginila, koraki so se oddaljevali. Brškone so odhajali, ker je bil zid predebel in ga niso mogli pretolči. «Zdaj gredo na vrh,» sem pomislil in še trdneje stisnil revolver. Čakal sem minuto, dve, zadržujoč dih. V smrtni grozi sem strmel v strop, kdaj se odpre pokrov in zagledam zadnjikrat v življenju sonce.

Tišina! Strašna, grozo vzbujajoča tišina, ki stiska srce in sili, da bi v grozi zavpil: «Tukaj sem! Toda ne boste me dobili!» — in si pognal kroglo v glavo.

Zdelo se mi je, da sem čakal celo večnost, ko sem končno zaslišal besede: «Tovariš, končano je», Kamen se mi je odvalil od srca. In še v tistem trenutku sem si obljubil, da ne grem nikdar več v bunker, pa naj bi bil še tako dober.

Ko sem prilezel spet na dan je sonce še vedno razlivalo svojo bleščavo po briških gričih. «Dolgo sem bil v njem, kaj?» sem vprašal. «No, kakšno poldrugo uro je moralo biti», so mi prijazno odgovorili. Poldrugo uro, zame pa stoletje!

Ljudje so bili spet dobre volje. Sam smeh jih je bil. Vprašal sem po švabih.

«Tam naprej v drugi vasi nakladajo vino, roparji!» so mi odgovorili.

«Potem je pa še vedno nevarnost, da pride kakšna patrola v vas?»

«Brez skrbi bodi! Naša straža stoji za vasjo, nobeden ne more neopažen mimo.»

«Kdo pa straži?»

«Marička», odgovorijo.

«Marička?»

«I, kako pa, dekleta so za stražo najbolšja. Švabi so še vedno preneumni, da bi doumeli, da je dekle, ki mirno dela v vinogradu ob poti, stražar. Če bi bil moški, bi bilo drugače.»

Kmalu nato je pritekla brhka Brika in javila, da so Švabi odšli čez Kojsko nazaj proti Gorici.

V vasi je zavladalo veselje. Dekleta so me obsula z vprašanji po svojih bratih in fantih, ki se borijo v brigadah onstran Soče. Vse jih je zanimalo, pa kaj bi jim pravil, saj so marsikaj vedele bolje od mene. Nič takega ni bilo, če se je v Čepovanu pojavilo dekle z nabasanim nahrbtnikom in smehom na licih, in iskalo svojega brata. Kmalu si zvedel, da nosi pozdrave iz Brd. Niso se ustrašile dolge in nevarne poti, samo, da bi za urico videle brata, fanta ali očeta, ki je bil borec. Niso poznale lepše besede kot: «Moj brat je partizan!»

Nikdar v življenju se nisem počutil tako lepo kot tisti večer. Sedeli smo na širokem ognjišču in si pripovedovali doživljaje. Pol vasi je bilo zbrane. Sami dobri, zlata vredni ljudje, ki so žrtvovali vse za nas. Nič jim ni bilo mar, če so jim dopoldne švabi odpeljali vino, ali vzeli prašiča. «Kmalu, tovariš, kmalu bo bolje! Takrat, pridi v Brda. Takrat boš videl, kaj smo Brici. Če nam vzamejo vse, zemlje nam ne morejo!»

Od nekod so prinesli harmoniko in že smo se zavrteli po podu. Zjutraj hajka, zvečer miting! To je bilo življenje! Nisi videl mrkih obrazov. Se stari oča se je vrtel s priletno mamko, pa jo je kmalu izpustil in zagrabil mlado Maričko. Udaril je z nogo ob tla in zavriskal: «Naj živi svoboda v Brdih!»

Ko sem zjutraj odhajal, je bil moj nahrbtnik poln dobrot. Brike so mi ga napolnile. «Da ne boš lačen in žejen, tovariš! Pot čez Sočo je dolga. Pa še pridi!» so me pozdravljali in vabili. «Pridem, prav gotovo bom prišel!»

* * *

*Cudoviti ljudje živijo v Brdih Preprosti in dobri. In svojo zemljo ljubijo in življenje — in svobodo. Nekam drugače je pri njih kot drugod po Slovenskem. Vsaka najmanjša vasica ima svško zaščito. Večinoma so bile same mladinke. Na vseh hribih, na koncu vsake vasi so stražile noč in dan. Če se je le premaknil švaba iz Krmina, so takoj vedeli v Brdih. Kot po telefonu je šlo od vasi do vasi: «Švabi v Fajani. Švabi v Kozani. Švabi gredo proti Smartnem. Tristo jih gre proti Kojskem.» In že so hiteli skrivat h